Co-funded by the European Union

IDI4SPORT

INCLUSION AND DISABILITIES IN AND THROUGH SPORT

D2.3 План за обука

Македонски

Финансирано од Европската Унија. Мислењата и ставовите изразени се исклучиво на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура на Европската Унија (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не можат да се сметаат за одговорни за нив.

No. 101089892 – IDI4Sport – ERASMUS-SPORT-2022-SCP

Табела на содржина

Вовед 3
Насока за обука: Општ технички лист 5
Насока за обука: Единици за обука 7
1. Теоретска рамка за: Спорт, попреченост и вклучување 7
Технички лист 7
Основна содржина 10
2. Правна рамка за спорт за лица со попреченост 14
Технички лист 14
Основна содржина 15
3. Систем и модели на организациска структура на спортот за лица со попреченост 33
Технички лист 33
Основна содржина 34
4. Подобност и спортска класификација 40
Технички лист 40
Основна содржина 41
5. Адаптиран спорт и/или специфичен спорт за лица со посебни потреби 46
Технички лист 46
Основна содржина 47
6. Инклузивен спорт 52
Технички лист 52
Основна содржина 53
7. Ресурси (Човечки и техники) 58
Технички лист 58
Основна содржина 59
8. Бариери, олеснувачи и соработка 60
Технички лист 60
Основна содржина 62
9. Добри практики за развој на инклузивен спорт 63
Технички лист 63
Основна содржина 64
Заклучоци 65

Вовед

IDI4Sport е европски проект финансиран од Програмата Еразмус+ на Европската комисија. Координирана од France Education international (FEI, Франција), вклучува 5 европски земји и Северна Македонија, земја поврзана со Еразмус+: Португалскиот институт за спорт и млади (IPDJ, Португалија), Универзитетот на Македонија (UoM, Грција), Олимпискиот Комитет на Северна Македонија (OCNM, Северна Македонија), Меѓународната асоцијација за спорт и култура (ISCA, Данска), Институтот „España se Mueve“ (IEsM, Шпанија), Институт Национална супериорна формација et de recherche pour l'Education Inclusi ve (INSEI, Франција).

Таа има за цел да го развие спортското учество на децата со попреченост во позадина на Олимписките и Параолимписките игри (ОПГ) во 2024 година. Тој е дизајниран да промовира социјална вклученост, да го зголеми учеството на младите со попреченост на возраст од 10-20 години во спортски активности во и надвор од училиштата и да ги намали тешкотиите со кои се соочуваат. Исто така, се стреми да создаде инклузивни средини кои промовираат еднаквост. Проектот конкретно ги таргетира наставниците, спортските едукатори, учениците и младите луѓе во и надвор од училиштата.

Целите се:

- да им помогне на формалниот и неформалниот сектор да работат заедно и да ја промовираат соработката помеѓу училиштата, младинските работници, здравствените работници и спортските организации;
- зголемување на учеството на возрасните и младите во спортот и подобрување на нивното здравје и благосостојба;
- подобрување на пристапноста и атрактивноста на здравствените установи за младите;
- да ги освести младите дека спортот може да поттикне тимска работа, интеркултурно учење и чувство на одговорност;
- да се развие општото чувство за припадност кон Европската Унија кај младите.

Во овој дел од проектот, целта е да се создаде насока за обука за наставници, спортски тренери, воспитувачи, образовен кадар кои работат со млади со попреченост. Оваа насока за обука ќе се заснова на ресурсите и педагошкиот материјал собрани од секоја земја (онлајн базата на податоци). Ќе избира и организира активности, работилници и адаптации кои ќе се спроведуваат во училиштата и спортските клубови со млади спортисти.

Затоа, овој документ ја претставува методологијата што треба да се усвои за насоката за обука, како општо, така и по единица за обука. Важно е да се напомене дека, во однос на насоката за обука, се планира да се спроведе внатрешна евалуација, преку прашалник за учесниците, како и надворешна евалуација каде проверката на квалитетот е наменета да ја изврши советодавниот одбор пред финализирање на патеката за обука.

Целите на оваа насока за обука се фокусираат на:

- Ја познаваат теоретската и правната рамка во врска со спортот за лицата со посебни потреби;
- Се разбира важноста од вежбање спорт за лицата со попреченост;
- Промовирање на експериментирање на најразновидните спортски активности специфични и/или приспособени за лицата со попреченост;
- Да ги знае теоретските и практичните основи за спроведување на инклузивни физички и спортски активности;
- Промовирање на споделување на знаења и практики, придонесувајќи за подобрување на диверзификацијата на инклузивни активности;
- Размислување за бариерите и олеснувачите за вежбање спорт, како и за важноста на соработката помеѓу секторите во промовирањето на вклученоста во и преку спортот.

Патека за обука: Општ технички лист

Наслов	IDI4Sport - Вклучување и попреченост во и преку спортот
Број на часови	25 часа
Целен број	Помеѓу 15 и 25 учесници по курс
Методологија	Наставната методологија се состои од теоретски сесии (Т) (лично или онлајн), теоретско-практични сесии (ТП) (лично) и автономни работни сесии (истражување и развој на работа). Методологиите на наставата на теоретските сесии вклучуваат експозитивен пристап кон содржината користејќи технологии за поддршка на комуникација и информации (на пр. Power Point, видеа). Методологијата на теоретско-практичните сесии има за цел (а) да изврши работа што треба да се презентира на сесиите, барајќи анализа/дискусија на теми меѓу специјализантите и (б) презентирање, планирање и искуство физичко-спортски активности за лицата со попреченост. Овие сесии мора да се изведуваат со спортска опрема/структури.
Цели	- Познавање на теоретската, фактичката и правната рамка заснована на меѓународни конвенции, препораки и меѓународни инструменти во врска со спортот за лица со попреченост, која ги исполнува трендовите, меѓународните политики за ова прашање, со посебен фокус на оние во Европа, Европската Унија и јавните политики на земјите партнери на Проектот; - Да се разберат улогата и важноста на спортувањето за лицата со попреченост; - Промовирање на експериментирање на најразновидните спортски активности специфични и/или приспособени за лицата со попреченост; - се препознаваат теоретските и практичните основи за спроведување на инклузивни физички и спортски активности; - Промовирање на споделување на знаења и практики, придонесувајќи за подобрување на диверзификацијата на инклузивни активности;

	- Размислување за бариерите и олеснувачите за вежбање спорт, како и за важноста на соработката помеѓу секторите во промовирањето на вклученоста во и преку спортот.
Единици за обука	1. Теоретска рамка за: Спорт, попреченост и инклузија 2. Правна рамка за спорт за лица со попреченост 3. Систем и модели на организациска структура на спортот за лица со посебни потреби; 4. Подобност и спортска класификација 5. Адаптиран спорт и/или специфичен спорт за лица со посебни потреби 6. Инклузивен спорт 7. Ресурси (луѓе и техники) 8. Бариери, олеснувачи и соработка 9. Добри практики за развој на инклузивен спорт
Евалуација	- Присуство на над 80% од курсот и исполнување на задачи за евалуација; - Документ за рефлексија: Презентирање на конечен документ за размислување за процесот на обука што го доживуваат слушателите како дел од нивното посетување на курсот, со размислување по единица за обука (позитивни аспекти и оние што треба да се подобрат) и глобално размислување за акцијата (имено, во врска со нејзината важност како професионалец). Во единиците за обука 5 и 6 треба да побараме презентација на адаптиран/специфичен спорт и планирање на инклузивна активност (за да можеме да комбинираме неколку активности и подоцна да им ги направиме достапни на практикантите); - На крајот на курсот, учесниците треба да го пополнат прашалникот за евалуација на курсот.

Патека за обука: Единици за обука

1. Теоретска рамка за: Спорт, попреченост и инклузија

Технички лист

Наслов	
Теоретска рамка за: Спорт, попреченост и инклузија	
Број на часови	
3 часа – Теоретски: 2 часа | **Теоретско-практично:** 1 час	
Цели	
Општи цели	**Специфични цели**
- Ја познаваат теоретската рамка во врска со спортот за лицата со попреченост; - Се разбира улогата и важноста на спортувањето за лицата со попреченост.	- Идентификување и разбирање на концептите, дефинициите и терминологиите поврзани со спортот воопшто и, особено, за лицата со попреченост; - Се спознава историјата на спортот за лицата со попреченост во светот, регионалниот и локалното население. Се изучува историјата на спортот за лицата со попреченост, во однос на неговата генеза, моменталната состојба и идните трендови, ширум светот, по географски региони и на национално ниво; - Се спознаваат придобивките од физичката активност и спортот за лицата со попреченост; - Се идентификуваат областите на интервенција во спортот: Терапевтски; Рекреативно/слободно време; Образование; Висока конкуренција и параолимписки спортови.

Програма			
Содржини	**Методологија**	**Ресурси**	**Број на часови**
Поими, дефиниции и терминологија	-Групна работа -Теоретски влез	-Компјутер -Проектор - Табла	1 час (30 мин. ТР + 30 мин. Т)
Историја на спортот за лицата со посебни потреби	-Теоретски влез	-Компјутер -Проектор	30 мин. Т
Улогата и важноста на спортот за лицата со посебни потреби	- Идеи -Искуства: спортисти -Теоретски влез	-Компјутер -Проектор - Табла	1 час (30 мин. ТР + 30 мин. Т)
Области на интервенција во спортот: терапевтски; рекреативен/слободен; образование; висока конкуренција и параолимписки спортови	- Идеи -Теоретски влез	-Компјутер -Проектор - Табла	30 мин. Т

Евалуација
- Дискусија во голема група - Документ за рефлексија

Референци

Carvalho, J. (2006). Dimensões da Alta Competição para Atletas com Deficiência, во Atividade Motora Adaptada, alegria do corpo, organizado por David Rodrigues, Сао Паоло, Artes Médicas, стр. 201-213.

Carvalho, J. (2007). Модели на Меѓународната организација и на Параолимпиското движење – Quo Vadis? - Втора меѓународна конференција за адаптиран спорт 2007 (CIDA 2007) Малага, Еспања.

Carvalho, J. (2008) - Acto Diferente eo seu Significado - стр. 135 - 179, da obra „O Sentido ea Acção“, de Manuel Sérgio e al., Ed. Пијаже, Лисабоа, 2ª edição.

Carvalho, J. (2016). *Uma Breve História do Desporto para Pessoas com Deficiência* . Во V. APCAS-Associação de Paralisia Cerebral de Almada Seixal (Eds.) Desporto com Sentido. Seixal: APCAS.

Карваљо, Ј. (2020). *Инспорт* . Достапно: https://in-sport.eu/

Советот на Европа (2001). Ревидирана европска спортска повелба. Достапно: https://rm.coe.int/16804c9dbb

БРОЈ МЕ ВО (2006). Водич за инклузивна физичка активност, спорт и слободно време за деца со попреченост, Проект за заеднички акции „Спорт и физичка активност за лица со попреченост – свест, разбирање, акција“. THENAPA - Тематска мрежа Едукативна и социјална интеграција на лицата со попреченост преку адаптирана физичка активност. http://www.peai.org/tinymce/plugins/moxiemanager/data/files/2006-Count%20Me%20In.pdf

Guttman, L. (1977). O desporto para deficientes físicos. *Antologia Desportiva* n.º 7. Lisboa. Диресао Жерал де Деспортос.

Guttmann, L. (1976). Учебник за спорт за инвалиди. Англија: HM+M Publishers.

Гутман, Лудвиг (1976). Спорт за физички хендикепирани, УНЕСКО.

, Т.

Луро, Кристина; Гронита, Јоаким, координација. - Intervenção social e deficiência [Em linha]. Lisboa: Universidade Aberta, 2022. (eUAb. Universitária; 28). ISBN 978-972-674-908-0. Достапно: http://hdl.handle.net/10400.2/11867 Хорхе де Карваљо и Пола Лебре (2022). Capítulo X Lazer e Desporto.

Moniz Pereira, L. & Rosado, A. (2016). *Вклучување на едукација и не Деспорто* . Во V. APCAS-Associação de Paralisia Cerebral de Almada Seixal (Eds.) Desporto com Sentido. Seixal: APCAS.

Rimmer, J., Chen, M., McCubbin, J., Drum, C. & Peterson, J., (2010), *Интервентно истражување за вежбање на лицата со попреченост: што знаеме и каде треба да одиме, Американски весник за Физичка медицина и рехабилитација, 89, 3, 249-63.*

Сантос, М., Еспирито Санто, А., Рамалјо, Ј., Еспирито Санто, Ј., Фарија, М., Алмеида, Ц. и Мурта, Л. (орг.). (2019). Transição para a vida adulta [ebook]: *Percursos reais, possíveis e desejáveis* . Encontro Ibérico em necessidades specialiais. ISBN 978-989-8008-39-8. Карваљо, Ј. Uma Vida и Vários Percursos no Desporto.

Shapiro, D. & Martin, J. (2014). *Односите меѓу спортските самоперцепции и социјалната благосостојба кај спортистите со физичка попреченост. Весник за попреченост и здравје, 7, 4248.*

Обединетите нации (2006). *Конвенција за правата на лицата со попреченост.* Достапно: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities#31

Обединетите нации (2016). *Не оставајќи никого зад себе: императив за инклузивен развој. Извештај за светската социјална состојба 2016 година.* Достапно: https://www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf

Светска здравствена организација (2022). Физичка активност. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity.

Светска здравствена организација [СЗО] (2001). *Меѓународна класификација на функционирање, попреченост и здравје.* Достапно: https://www.who.int/standards/classifications/international-classification-of-functioning-disability-and-health

Јазичиоглу, К., Јавуз, Ф., Гоктепе, А. и Тан, А. (2012). Влијание на адаптираните спортови врз квалитетот на животот и задоволството од животот кај учесниците во спортот и учесниците кои не се спортуваат со телесен инвалидитет. *Весник за попреченост и здравје, 5, 249-253* .

Основна содржина

- **Поими, дефиниции и терминологија**
  - Попреченост: „Лицата со попреченост ги вклучуваат оние кои имаат долгорочни физички, ментални, интелектуални или сензорни оштетувања кои во интеракција со различни бариери може да го попречат нивното целосно и ефективно учество во општеството на еднаква основа со другите“. (Обединети нации, 2006). „ *Оштетувањата се проблеми во функцијата или структурата на телото, како што е значително отстапување или загуба* “. (СЗО, 2001).
  - Инклузијата е чувство на припадност, ценење, почитување и можност за целосно учество во даден момент, без оглед на способноста, расата, етничката припадност, полот, родов идентитет, сексуалната ориентација, возраста, социо-економската класа, религија или политички убедувања. Инклузијата е процес кој има за цел да гарантира еднакви можности и учество во општеството без разлика на возраст, пол, попреченост, раса, етничка припадност, потекло, религија, економски статус, притоа почитувајќи ги човековите права (ОН, 2016).
  - Спорт: „Спорт, значи сите форми на физичка активност кои, преку случајно или организирано учество, имаат за цел да ја изразат или подобрат физичката подготвеност и менталната благосостојба, да формираат социјални односи или да добијат резултати во натпреварување на сите нивоа“. (Совет на Европа, 2001).
  - Физичката активност е дефинирана од Светската здравствена организација (2022) како „секое телесно движење произведено од скелетните мускули кое бара трошење енергија“. Ние би додале „на ниво потребно за одржување или подобрување на биопсихосоцијалното здравје и благосостојба“. Физичката активност вклучува вежбање, спорт и други активности (на пр. играње, активен транспорт како пешачење и возење велосипед).
  - Спорт за сите/инклузивен спорт : Промоцијата на инклузивен спорт претпоставува: секој, на основа на еднакви можности, може (Moniz Pereira

& Rosado, 2016): редовно да учествува во спортски активности; да развие физичка состојба; да демонстрираа спортски средини, лично и социјално однесување на почит кон себе и кон другите; развивање моторни вештини и модели на движење за изведување на различни физички / спортски активности; разбирање на концептите на движењето, принципите, стратегиите и тактиките кои се применуваат при учење и изведување спортски активности; вреднување физичка активност како средство за здравје, забава, предизвик, лично изразување и социјална интеракција.

- **Историја на спортот за лицата со посебни потреби**

На олимписко ниво, беа потребни повеќе од петнаесет века за да се врати наследството од Олимписките игри на класичната антика со првите Олимписки игри од модерното доба, кои се одржаа од 6 до 15 април 1896 година во Грција, во Атина на иницијатива на баронот Пјер де Фреди де Кубертен. Одржувањето на овие игри доведе до организација на Олимпиското движење со основањето на Меѓународниот олимписки комитет (ИОК) на 23 јуни 1894 година, што го поттикна формирањето на идните меѓународни спортски организации (Карваљо, 2020 година).

На ниво на лицата со попреченост, признавањето на придобивките од физичките вежби како средство за природно лекување на болести и инвалидитет датира, според Лудвиг Гутман (1976а), до Хипократ од Кос (460-377 п.н.е.). Гутман сметаше, врз основа на неговото лично искуство и како лекар, помеѓу 1943 и 1980 година, дека спортот е привилегирано возило и инструмент за рехабилитација и вклучување на цивилни и воени жртви од Втората светска војна, примени во болницата Стоук Мандевил. Во 1948 година, игрите што се одржаа таму станаа национални по обем и меѓународни во 1952 година, формирајќи ја концептуалната основа и формирајќи дел од првите Параолимписки игри (1960). Гутман сметаше, уште во 1949 година, дека развојот на игрите во Стоук Мандевил ќе одговара на олимпиското движење на „парализираните“ (Гутман, 1976а; Карваљо, 2016).

Гутман го бранеше неотуѓивото право на спорт, а неговата иницијатива, од 1948 година наваму, беше одлучувачка за светскиот спорт со тоа што дозволи

универзализација на спортското обезбедување и учество, а во 1960 година, папата Јован XXIII го сметаше за „Кубертен на лицата со посебни потреби“. (Карваљо, 2016).

Во однос на главните спортски организации и историските моменти поврзани со лицата со попреченост, тие започнаа во 1924 година со создавањето на Меѓународниот Комитет на Спортски Силенсие, денес познат како Меѓународен спортски комитет за глуви (ICSD). Од ова може да се каже дека, во периодот од седумдесет години, се формираа Параолимписките движења (олимпијади на глуви, специјални олимписки игри, параолимписки игри и игри за трансплантација), Меѓународните спортски организации за инвалидитет IOSD (I OSDs- Меѓународни организации за спорт за инвалиди : ICSD, ISMGF, IWAS, CPISRA, IBSA , INASFID, WTGF) и Меѓународните федерации за модалитет на попреченост (Carvalho, 2016).

- **Улогата и важноста на спортот за лицата со посебни потреби**

Генерално, може да се види дека лицата со попреченост кои вршат физичка активност имаат подобар квалитет на живот и повисоко лично задоволство од оние со попреченост кои не се вклучени во ниту една спортска активност (Yazicioglu, Yavuz, Goktepe & Tan, 2012). Така, може да се види дека лицата со посебни потреби кои практикуваат спорт имаат поголема доверба во своите способности, одржуваат поблиски односи на пријателство и имаат пониски нивоа на осаменост (Shapiro & Martin, 2014). Чувството на припадност ќе овозможи и поголема предиспозиција за социјална интеракција, овозможувајќи подобрување на ефективно учество во општеството. Значи, придобивките за лицата со попреченост се фокусирани на (Rimmer et al., 2010; Lakowski & Long, 2011): зголемена самодоверба; функционални подобрувања и подобрувања на благосостојбата; социјална интеграција; повисоко ниво на независност; повисоки стапки на академски успех; намалување или спречување на секундарни состојби вклучувајќи: – висок крвен притисок; висок холестерол; дијабетес; депресија; замор; проблеми со црниот дроб или жолчното кесе; преокупација со тежина; рано созревање; рани од притисок.

- **Области на интервенција во спортот** (Guttman, 1977; FPDD, 2016):
  - **Терапевтски:** Главните цели се терапевтски и се спроведуваат во болница или центар за рехабилитација.
  - **Рекреативно/слободно:** Огромно нагласување на социјалните и здравствените аспекти на спортот, при што забавата и пријателството се „клучни компоненти“.
  - **Образование** : Има спортски цели од тренажен карактер, има за цел спортски развој и промовира регрутирање на нови спортисти. Се развива во училишта на локално, регионално и национално ниво (училишен спорт, универзитетски спорт).
  - **Висока конкуренција и параолимписки спорт:** Ова ниво на учество бара внатрешни и надворешни квалитети, а во спортот за лицата со попреченост ги исполнува и критериумите за подобност за вежбање спорт (федерален спорт).

2. Правна рамка за спорт за лица со посебни потреби

Технички лист

Наслов			
Правна рамка за спорт за лица со посебни потреби			
Број на часови			
1 час и 30 мин. – Теоретски: 1 час и 30 мин.			
Цели			
Општи цели	**Специфични цели**		
- Препознавање на правната рамка во врска со спортот за лицата со посебни потреби; - Препознавање на статистичките податоци за спортот за лицата со посебни потреби.	- Да се изучат меѓународно воспоставените стандарди и признати од различните политичко-спортски, владини, невладини и полувладини екосистеми, имено Обединетите нации, нивните агенции и програми, Советот на Европа, Европската унија и соодветните спортски организации ; - Да се изучи релевантната Национална правна рамка ; - Да се изучат статистичките податоци за спортот за лицата со попреченост .		
Програма			
Содржини	**Методологија**	**Ресурси**	**Број на часови**
Меѓународна и европска рамка со важност	-Теоретски влез	-Компјутер -Проектор	30 мин. Т
Национална правна рамка со важност	-Теоретски влез	-Компјутер -Проектор	30 мин. Т
Статистички податоци за спортот за лицата со попреченост	-Теоретски влез	-Компјутер -Проектор	30 мин. Т
Евалуација			
- Дискусија во голема група - Документ за рефлексија			
Референци			

Основна содржина

- **Меѓународна и европска рамка со важност**
  - КОМИСИЈА НА ЕВРОПСКИТЕ ЗАЕДНИЦИ (2007): Бела книга за спортот, Брисел - https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:52007DC0391
  - Конвенција за правата на лицата со попреченост Член 30 – Учество во културниот живот, рекреацијата, слободното време и спортот .
  - Европска повелба за спорт за сите: хендикепирани лица. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0101 https://rm.coe.int/native/09000016804cb92d https://www.activityalliance.org.uk/ https://www.icsspe.org/sites/default/files/YOUNGPEOPLE.pdf https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/article-30-participation-in-cultural-life-recreation-leisure-and- спорт.html
  - ЕУРОСТАТ: https://ec.europa.eu/eurostat
  - Национална управа за попреченост: промовирање на учеството на лицата со попреченост во физичката активност и спортот во Ирска.
  - Унија на еднаквост: Стратегија за правата на лицата со попреченост 2021-2030
  - Светска здравствена организација: Стратегија за физичка активност за Европскиот регион на СЗО 2016–2025 година. Регионална канцеларија на СЗО за Европа. https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289051477
  - Светска здравствена организација: Млади луѓе со попреченост во физичко образование/ физичка активност/ спорт во и надвор од училиштата: Технички извештај за Светската здравствена организација.

- **Национална правна рамка со важност**

  - **<u>Португалија:</u>**

- Португалија ја ратификуваше Конвенцијата за правата на лицата со попреченост. Указ на Претседателот на Републиката бр. 71/2009 . Ја ратификува Конвенцијата за правата на лицата со попреченост, усвоена во Њујорк на 30 март 2007 година.
- Закон бр. 46/2006, од 28 август Со него се забранува и казнува дискриминација врз основа на попреченост и постоење на отежнат здравствен ризик.
- Основен закон за спорт (Закон 23/2007 од 4 јули, дополнет со Закон 29/2012 од 9 август) и инклузивен образовен систем (Уредба-Закон 54/2008).
- Уредба-закон бр. Национална стратегија за попреченост (ENDE) 2011 – 2013 година.
- Резолуција на Советот на министри бр. 97/2010: Ја одобрува Националната стратегија за попреченост (ENDE) – 2011–2013 година. V. Мерка 75 – „Поддршка за подготовка и учество на спортисти со високи перформанси и националниот тим на Параолимписките игри, кои ќе се одржат во 2012 година, во градот Лондон“ – Оска бр. 3 – „Автономија и квалитет на живот“ . Основен закон за превенција и рехабилитација и интеграција на лицата со попреченост.
- Закон бр. 38/2004, од 18 август: Ги дефинира општите основи на правната рамка за превенција, квалификација, рехабилитација и учество на лицата со попреченост. Го укинува законот бр.º 9/89, од 2 мај. Лица со попреченост придружувани од „Кучиња-водичи“.
- Уредба-закон бр. 74/2007, од 27 март: Се утврдува правото на пристапност на лицата со попреченост придружени со „кучиња водичи“ до места, транспорт и установи со јавен пристап, како и условите на кои подлежат овие животни. Укинување на Уредбата-закон бр. 118/99, од 14 април. Лица со попреченост.
- Уредба-закон бр. 123/97 од 22 мај.
- Закон бр .

- **Грција :**

Законот 2725/1999, кој накратко се нарекува „ Закон за S ports“, првпат беше издаден во 1999 година и до денес е многупати ревидиран (Закон 2725/1999). Овој закон ја дава целата рамка за организиран спорт за сите граѓани, со и без попреченост. Законот 2725/1999 во Грција служи како камен-темелник за регулирање на спортот. Неговата главна цел е унапредување на спортот, зачувување на здравјето и поттикнување на физичкото образование. Оваа легислатива прецизно ја опишува организациската рамка на спортските субјекти, почнувајќи од спортски клубови до здруженија. Правата и обврските на спортистите се јасно дефинирани, заедно со критериумите кои го одредуваат нивниот атлетски статус. Законот го проширува својот опсег на доменот на професионалниот спорт, разграничувајќи ги правата и обврските на оние кои се занимаваат со овој домен. Значајно е тоа што обезбедува структурирана рамка за оркестрација и изведување на спортски настани. Образованието и истражувањето во областа на спортот се исто така приоритетни, со посветени мерки за образование на спортисти и промоција на истражувања поврзани со спортот. Соработката со државата е клучен елемент, кој ги специфицира односите меѓу спортските организации и владините тела. Законот инкорпорира механизми за проверка и спроведување, со санкции за непочитување. Дополнително, се однесува на меѓународната димензија на спортот, воспоставувајќи услови за учество во глобални спортски активности. Воспоставени се кривични одредби за справување со секое прекршување на законот, обезбедувајќи сеопфатна регулаторна рамка за спортскиот пејзаж во Грција.

- **Северна Македонија :**

Правната рамка за вклучување на лицата со попреченост е примарно регулирана со Законот за спорт (2005) и Законот за заштита од дискриминација (2010). Законот за спорт во Северна Македонија е примарна правна рамка за спортски активности во земјата. Законот обезбедува општа рамка за спортски активности, вклучително и промоција на физичката култура и спортот, организирање спортски настани и заштита на спортистите; права и интереси . Во врска со учеството на лицата со

попреченост во спортот, Законот го уредува следното: (член 22) Во областа на спортот, органите на општините, општините во градот Скопје и градот Скопје, во смисла на овој закон, треба да се развијат масовни спортови и рекреативни активности за граѓаните, како и спортски активности во рамките на спортско-рекреативните спортски клубови, спортот во училишниот и ученичкиот спортски систем, Спортот за сите, а особено спортот за лицата со посебни потреби.

Законот за заштита од дискриминација забранува дискриминација по основ на попреченост во сите области од животот, вклучително и спортските активности. Законот ја дефинира дискриминацијата како секој чин на исклучување, ограничување или предност врз основа на попреченост што резултира со нееднаков третман на поединци или групи. Законот, исто така, го утврдува принципот на разумно усогласување, кое бара од спортските организации и институции да ги направат неопходните прилагодувања на нивните политики, практики и капацитети за да обезбедат еднакво учество на лицата со попреченост во спортските активности. Покрај овие закони, Северна Македонија ја ратификуваше Конвенцијата на Обединетите нации за правата на лицата со попреченост (CRPD) во 2011 година, која има за цел да промовира, заштити и обезбеди целосно и еднакво уживање на сите човекови права и основни слободи од сите лицата со попреченост. CRPD го признава правото на лицата со попреченост да учествуваат во рекреативни, слободни и спортски активности на еднаква основа со другите.

- **<u>Шпанија</u>:**

- Националниот институт за статистика (Шпанија) ги објави следните документи:
- 2008 година, Истражување за попреченост, лична автономија и состојби на зависност.
- 2012 година Истражување за социјална интеграција и здравје.
- 2015 година Извештај за Вработување на лица со попреченост.
- Институтот за стари лица и социјални услуги ИМСЕРСО, исто така, во 2015 година објави Државна база на податоци за лицата со попреченост.

- Високиот совет за спорт го изработи Законот за спорт 10/1990 од 15 октомври 1990 година кој беше ажуриран со документот 39/2022 од 30 декември 2022 година. (https://www.boe.es/eli/es/l/2022/ 30.12.39)

- **Франција :**

- Закон бр. 2005-102 од 11 февруари 2005 година, за еднакви права и можности, учество и државјанство на лицата со посебни потреби. Оваа легислатива наведува неколку права на лицата со попреченост, вклучувајќи ја широката достапност до сите области на општествениот живот, правото на компензација за последиците од попреченоста и создавањето одделенски домови за лицата со посебни потреби.
- Закон бр. 2013-595 од 8 јули 2013 година, за насоки и програмирање за реструктуирање на училиштата. Овој закон ја поставува рамката за целокупната реформа на училишниот систем. Таа има за цел успех за сите ученици: подигање на нивното ниво на знаење, вештини и култура и намалување на социјалните и регионалните нееднаквости во академскиот успех.
- Законот 2019-791 од 26 јули 2019 година: За училиште на доверба конкретно го зајакнува инклузивното образование. Истакнува низа мерки за подобра поддршка на учениците со попреченост.
- Училишниот циркулар бр. 2019-088 од 5 јуни 2019 година: За инклузивно образование го надополнува законот од 26 јули 2019 година и ја појаснува неговата имплементација.
- Францускиот спортски кодекс, кој се ажурира секоја година, заменува неколку француски закони од областа на граѓанското право.
- Законот бр. 2016-41 од 26 јануари 2016 година За модернизирање на нашиот здравствен систем ја формализираше интеграцијата на физичката активност во патеката за нега.
- Закон бр.2022-296 од 2 март 2022 година со цел да се демократизира спортот во Франција, објавен во Службениот весник на Француската Република.

- **<u>Данска:</u>**

Во Данска не постојат закони за спорт и инвалидитет.

Главните идентификувани закони за попреченост генерално се:

- Закон за дискриминација [1] (forskelsbehandlingsloven)

Законот за дискриминација беше усвоен во 1996 година. Критериумите за возраст и попреченост беа додадени во 2004 година. Законот за дискриминација забранува директна и индиректна дискриминација на пазарот на труд поради различни фактори, вклучително и попреченоста. Забраната за дискриминација се однесува само за вработување, при вработување и при отказ. Законот, исто така, забранува вознемирување или огласи за работа кои дискриминираат врз основа на етничко потекло, сексуална ориентација, возраст итн. Работникот кој е подложен на дискриминација има право на надомест. Граѓаните можат да се жалат до одборот за еднаков третман.

- Закон за нееднаков третман поради инвалидитет [2] (Lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap)

Законот е данска имплементација на Конвенцијата на ОН за правата на лицата со посебни потреби [3] . Во 2018 година стапи на сила новиот закон со кој се забранува дискриминација по основ на попреченост надвор од пазарот на трудот. Новиот закон, меѓу другото, значи дека лицето повеќе не смее да биде отфрлено од ресторан или на јавен настан доколку причината за одбивањето е тоа што лицето има инвалидитет. Новиот закон значи дека одборот за еднаков третман може да постапува по претставките за незаконска дискриминација врз основа на попреченост надвор од пазарот на трудот.

- Законот за услуги (serviceloven)

Целта на Законот за услуги е да понуди совети и поддршка за спречување на социјалните проблеми; да понуди низа општи услуги кои исто така може да имаат превентивна цел; и за задоволување на потребите кои произлегуваат од физичка

или ментална попреченост или посебни социјални проблеми. Како последица на законот, општината мора да понуди помош, грижа или поддршка, како и обука и помош за развивање вештини на лицата на кои тоа им е потребно поради значително намаленото физичко или ментално функционирање или посебни социјални проблеми.

[1] https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2017/1001 https://bm.dk/arbejdsomraader/arbejdsvilkaar/forskelsbehandling/forskelsbehandlingsloven/#:~:text=Besk%C3%A6ftigelsesministeriet%20har%20i%20februar%202019,vejom%25000019,vejm%202019,vejm%202019%250000002 .&text=Forskelsbehandlingsloven% 20blev%20vedtaget%20i%201996 година
.

[2] https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/688

[3] https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd

- **Статистички податоци за спортот за лицата со попреченост**

Се проценува дека 15% од населението со попреченост, и во светот и во ЕУ, според ОН, СЗО, Светска банка, ЕУ и Ecorys (2018). Еуростат (Спортска статистика) како и Евробарометарот не ни даваат објективни податоци за спортската практика (формална и неформална) за лицата со попреченост во ЕУ и податоците обезбедени од земјите не дозволуваат споредба (Ecorys, 2018) поради до недостаток на усогласеност.

Зголемувањето на стапката на физичка неактивност во ЕУ го следи светскиот тренд, што е загрижувачки бидејќи стапката на луѓе кои никогаш не вежбале спорт или физичка активност се зголемила од 42% на 46%, ова зголемување се случува од 2009 година (Евробарометар 2009 г. 2013, 2017; 2022). Стапката на неактивност во Финска (8%), Шведска (12%), Данска (20%) е под просекот на ЕУ, а погоре се Романија (62%), Полска (65%), Грција (68%) и Португалија (73%).

Извештајот за напредокот покажува дека, како што старее европското население, бројот на лицата со попреченост има тенденција да се зголемува. Значи, целосниот пристап и учество во рекреативни и спортски активности е една од областите на

дејствување на ЕУ во рамките на Европската стратегија за попреченост. Во Португалија, околу 65% од населението на возраст од 15 и повеќе години не практикува никакви физички вежби, а една третина од сите смртни случаи се предизвикани од фактори на ризик во однесувањето, недоволна физичка активност (Национален институт за статистика, 2020 година).

- **Португалија:**

XVI општ попис на населението и VI генерален попис на домување (2021) се одржаа во 2001 година. Според пописот од 2021 година (INE, 2021; INE, 2022) 10,9% од резидентното население на возраст од 5 или повеќе години има најмалку една попреченост, оваа состојба главно ги погодува жените со 62% и мажите со 32%. Населението со попреченост по големи возрасни групи е 2,3% од 15 до 24 години, 6,8% од 25 до 44 години, 23,7% од 45 до 64 години и 67,2% еднакви или постари од 65 години, што покажува застапеност на инвалидноста постепено се зголемува со напредувањето на возраста, особено од 70-74 години.

Со оглед на возраста од 10 до 20 години во нашата целна група на проектот, бројот на лица со попреченост, според пописот од 2021 година, на возраст од 10 до 19 години е вкупно 23.934 (2,2%), од кои 12.749 мажи (3,1 %) и 11.175 жени (1,6%), со стапка на преваленца за возрасната група од 4,7%, 4,8% за мажи и 4,4% за жени. Со оглед на возрасната група на нашата целна група, важно е да се земе предвид нивото на образование (Попис 2021 година), кое е 22% без никакво образование, 65% до трет циклус, 9% средно и 5% високо образование. Состојбата пред економската активност (15 или повеќе години) е уште еден важен фактор, кој претставува вработеност 14%, невработеност 2%, образование 1%, трајна неспособност за работа 8% и 10% друга состојба на неактивност.

Статусот на спортисти со попреченост регистрирани во Португалската спортска федерација за лица со посебни потреби (FPDD) во 2020 година (IPDJ, 2021) е како што следува:

- Вкупен број на практичари – 1.217
- Број на практичари – 308
- стапка на учество на жените – 25,3%

- Број на практичари во младинско (до јуниорско) ниво – 74
- Стапка на учество на млади (до помлади) - 6,1%
- Број на практичари на повисоко ниво – 580
- Број на практичари во категоријата ветерани – 489
- Број на активни клубови – 98
- Број на окрузи со географска имплантација (од вкупно 20) – 9

- **<u>Шпанија</u>:**
  - Во Шпанија, вкупниот број на луѓе кои живеат во домаќинства кои признаваат дека живеат во ситуација на попреченост е 3.847.900 - 59,8% се жени.
  - Само 28,3% од населението со попреченост го поминувало слободното време правејќи некој вид физички вежби или спорт.
  - Сепак, иако не се практикува од мнозинството, физичките вежби се појавуваат како прва опција (со 23%) во листата на активности на кои лицата со посебни потреби би сакале да го посветат своето слободно време, но не можат да го сторат тоа поради нивната попреченост.
  - Исто така, постојат нееднаквости во овие податоци и во двата случаи меѓу мажите и жените: додека 36,09% од мажите со хендикеп го посветиле своето слободно време на физички вежби, само 23,17% од жените го сториле тоа. Од друга страна, процентот на жени кои сакале да го посветат своето слободно време на физички вежби е нешто поголем од оној на мажите (24,06% во однос на 21,34%), што уште еднаш покажува како родовите нееднаквости влијаат врз вклучувањето на популацијата со посебни потреби.
  - Федеративните лиценци се единствената референца за спортска практика и може да се најдат во Годишникот за статистика на спортот, страница 119 (види DOC1).
  - Нема поделба по возраст, ниту има објективни и квантитативни информации за спортувањето кај младите лица со попреченост.

- **Франција :**

На училиште има околу 483.300 деца со попреченост од вкупно 12.781.000 во 2022 година. Нивниот број постојано се зголемува; тие беа 476.000 во 2021 година. Тие претставуваат околу 3,8% од сите студенти. Најголемиот дел од нив, околу 84%: 409.400 во 2022 година, се запишани во основните и средните училишта во редовниот систем. Помал дел, околу 16%: 73.900 во 2021 година посетуваат специјални училишта со посебни паралелки. Во мејнстрим системот, се нудат два вида на прием: (1) класа со ресурси (ULIS) со 12 ученици по паралелка и (2) вкупно вклучување со поддршка (24 ученици по паралелка, во просек, според бројките добиени од основното образование. училиште, средно училиште, средно стручно училиште и општо средно училиште).

Тешко е да се процени редовното практикување на спортска активност за сите млади лица со попреченост на возраст од 10 до 20 години. Навистина, официјалните бројки не мора да ги детализираат овие возрасни групи. Сепак, во редовниот систем, со имплементација на законите за инклузивно училиште, треба да се развијат адаптирани практики. Од претходните теоретски податоци, 84% од учениците во редовниот систем треба да бидат вклучени во адаптирани спортски активности, бидејќи тие се вклучени во инклузивни спортски активности со своите врсници без попреченост. Сепак, со оглед на вонредните уписи за некои од нив и медицинското ослободување за други, многу е потешко да се направи систематска проценка.

Дури и денес, додека 90% од анкетираните лица со попреченост веруваат дека физичката активност е суштинска или важна, 48% не практикуваат физичка активност и спорт, споредено со 34% од работоспособните луѓе, според Опсерваторијата национален де l'Activité Physique. et de la Sédentarité (ONAPS) и Националната федерација на опсерватории Регионус де ла Санте (FNORS). Извор: Rapport complet des activités physiques et sportives chez les personnes en situata де хендикеп вивант à домициле (2023).

Студијата спроведена од страна на Националниот институт за жителство и популарно образование (INJEP), исто така, покажува дека и покрај големата желба и интерес, многу елементи на спортскиот екосистем сè уште ги прават спортските

практики во контекст на попреченост премногу рестриктивни. 63% од неспортските лица кои прогласуваат попреченост ги изнесоа здравствените проблеми за да ја оправдаат оваа ситуација (Извор: Baromètre National des pratiques sportives, 2018). Националниот барометар за практики на спортови на INJEP од 2022 година наведува дека 47% од лицата со посебни потреби редовно спортуваат.

- **Данска :**

Најновата и авторитативна студија на оваа тема во Данска е „ Idr æ t for mennesker med funktionsneds æ ttelser i Danmark “ („Спорт за лица со попреченост во Данска“ од Maja Pilgaard , Karsten Elmose -Ø sterlund , Zakarias Engell , Line Bilberg & Niels Anton Toftg å rd (2022) [1] од што цитираме подолу.

Студијата се заснова на анализи од 163.000 одговори на анкета со прашалник меѓу возрасни Данци (15+ години) во врска со студијата „Данска во движењето“.

Анализите покажуваат дека 40,8 отсто од сите возрасни Данци имаат функционално оштетување, од кои трите најголеми се: 1) хронични болести (19,2 отсто) 2) ментално растројство/нарушување на однесувањето (8,0 отсто) 3) физичко функционално оштетување/ хендикеп (7,0 проценти). Нешто повеќе од една четвртина (27,0 проценти) од луѓето со функционално оштетување доживуваат висок или многу висок степен на инхибиција во однос на тоа што се физички активни во слободното време. Степенот на инхибиција е најголем кај луѓето со физичко оштетување/хендикеп (47,3 проценти) и когнитивно оштетување (46,8 проценти).

Постојано има помал процент на луѓе со функционални оштетувања кои се физички активни воопшто и активни најмалку еднаш неделно во споредба со луѓе без функционално оштетување. Особено кај луѓето со когнитивно оштетување, учеството е помало. Оваа разлика е особено изразена кога станува збор за самоорганизирани спортови, од кои 58,2 отсто. од лицата со когнитивно оштетување се активни, наспроти 78,6 отсто кај лицата без попреченост.

Исто така, вреди да се напомене дека иако процентот на луѓе кои се занимаваат со (непрофитни) клубски спортови е генерално поголем од процентот што ја вршат

својата активност во комерцијален центар, тоа не е случај за лицата со ментално растројство/нарушување на однесувањето.

Овде, 18,8 отсто се активни во здружение/спортски клуб, додека 19,1 отсто се активни во комерцијални центри (види слика 1.7 подолу).

Figure 1.7. Participation in movement activities and forms of organization (at least once a week) broken down by type of disability

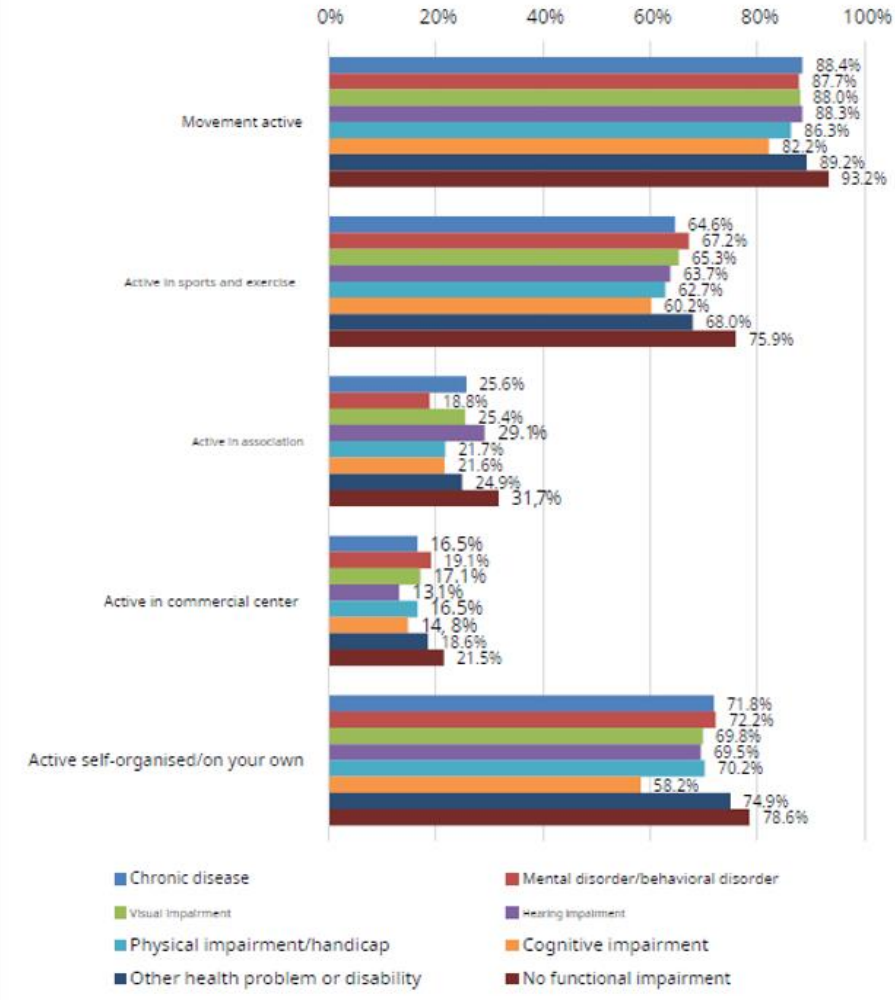

Графиконот покажува дека иако постои разлика во важноста на поединечните видови оштетувања за учество во различните форми на движење и организација, постои појасна корелација со степенот на инхибиција: колку е поголем вооченият степен на инхибиција во однос на тоа да се биде физички активен во слободното време, толку е помало учеството.

Речиси нема разлика во навиките за движење помеѓу луѓето кои воопшто „не“ доживуваат инхибиција и луѓето кои „во помала мера“ го доживуваат тоа. Спротивно на тоа, учеството е значително помало кај луѓето кои „во висок степен“ или „до многу висок степен“ доживуваат инхибиција. На пример, 47,1 отсто од луѓето со многу висок степен на инхибиција активни во спорт и вежбање против 74,2 отсто. кај лицата кои воопшто не се оштетени. Соодветно на тоа, учеството во активностите на здружението и во комерцијалните центри е, соодветно, 12,3 отсто и 9,9 отсто за лицата кои доживуваат многу висок степен на инхибиција додека е вклучена или 31,2 отсто и 20,7 отсто за лицата кои не се со посебни потреби.

Figure 1.8. Participation in movement activities and various forms of organization (at least once a week) divided by perceived degree of inhibition

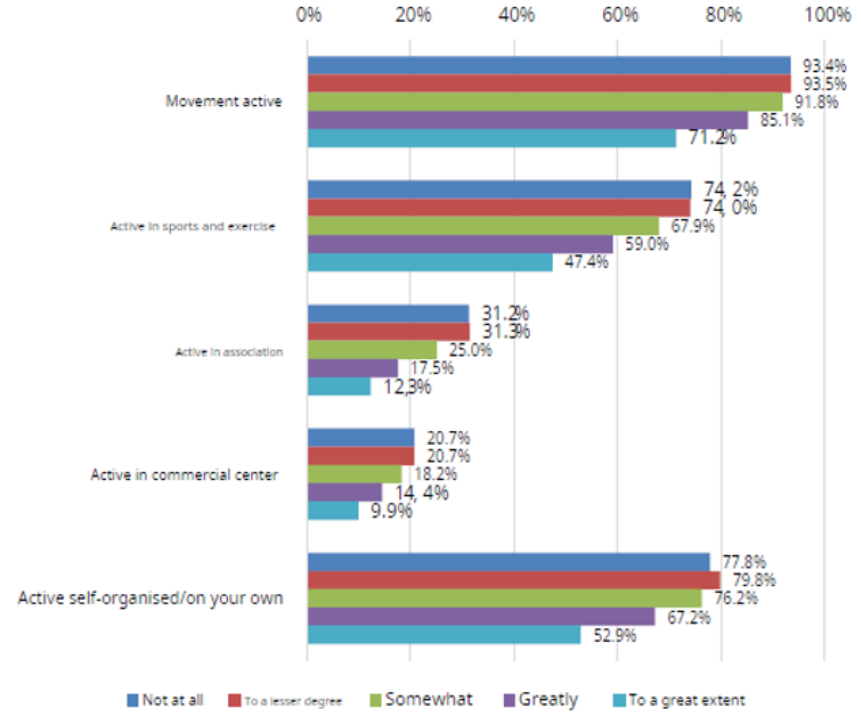

воопшто (види слика 1.8).

Додека луѓето со функционални оштетувања генерално се помалку физички активни од луѓето без функционално оштетување, сликата е поизразена кога ќе го погледнеме учеството поделено на петнаесет различни видови активности. Овде, се појавува слика за голем број активности за движење во кои луѓето со функционални оштетувања се претежно помалку активни, вклучувајќи трчање, тимски игри со топка и други игри со топка. Спротивно на тоа, луѓето со функционално оштетување се претежно поактивни во активности на отворено и

преквалификација и рехабилитација, додека учеството е исто така повисоко за многу видови на функционални оштетувања во менталниот тренинг и тренинзите за флексибилност/стабилност, гимнастика и активности во вода.

Конечно, постојат некои значајни разлики за поединечните типови на попреченост кои вреди да се споменат. На пример, меѓу лицата со физичко оштетување/инвалидност, има само 6,9 проценти. кои се занимаваат со трчање, наспроти 30,2 отсто. меѓу луѓето без попреченост. Исто така, кај лицата со физичко оштетување/инвалидност наоѓаме најниско учество во тимските игри со топка (2,4 проценти наспроти 10,2 проценти кај лицата без попреченост). Најмало учество во други игри со топка наоѓаме кај лицата со ментално растројство/нарушување во однесувањето (5,0 проценти наспроти 10,4 проценти кај лицата без попреченост). Спротивно на тоа, кај луѓето со ментално растројство/нарушување на однесувањето наоѓаме најголем дел кои се занимаваат со ментална обука и обука за флексибилност/стабилност (28,7 проценти наспроти 18,9 проценти кај луѓето без функционално оштетување). Највисоко учество во активностите во вода наоѓаме кај луѓето со когнитивно оштетување (16,5 проценти наспроти 12,4 проценти кај луѓето без функционално оштетување) (види табела 1.3).

Table 1.3. Participation in different types of activity (at least once a week) broken down by type of functional impairment (percent)

	Chronic disease	Mentally suffering /ad- traffic disrupt safety	Visual- handy chap	Hear- handy chap	Physical function wednesday- set- count /handi- chap	Cognitive function wednesday- set- count	Other things whole- wide pro- blem el- laughs he- dicap	None function wednesday- set- count
Walking and walking right trips	72.2	70.2	70.3	73.0	68.5	63.9	72.3	74.5
race	13.0	18.0	14.9	10.1	6.9	14.4	12.8	30.2
Biking	33.3	27.3	32.9	35.1	32.0	28.1	33.7	38.7
Fitness and physical sic training	37.8	40.5	39.1	34.1	37.2	35.0	40.8	46.0
mental tree ning and forging strength/stability mobility tree nothing	17.3	28.7	18.7	13.9	19.6	21.0	22.1	18.9
Team ball game	4.5	6.2	6.4	3.7	2.4	9.4	4.2	10.2
Other ball- game	8.0	5.0	8.0	10.6	5.5	6.4	6.8	10.4
Gymnastics	9.8	4.9	12.1	12.9	9.1	7.6	8.7	8.4
Dance	5.4	8.7	7.2	4.3	4.2	6.1	5.8	6.8
Activities in water	12.1	10.2	13.6	12.6	14.9	16.5	13.4	12.4
Activities on water	2.6	2.1	3.1	3.1	2.3	3.4	2.5	3.3
outdoor activities teeter	10.4	9.9	10.3	11.4	10.8	10.9	9.9	9.6
Roll and street activities teeter/street sports	1.1	2.9	2.1	1.0	0.7	4.9	1.1	2.0
resume ning and rehabilitation ticketing	16.5	11.9	15.4	16.2	29.6	26.8	22.3	4.3
Others sports activities teeter	6.6	7.5	7.2	8.1	6.1	9.8	6.2	7.1

- **<u>Грција</u>:**

Овде недостасуваат достапни податоци за процентот на млади лица со попреченост кои учествуваат во спортот во Грција. Овој недостиг опстојува дури и во официјалните извештаи од реномирани организации како што се Светската здравствена организација (Физичка активност, 2022), УНЕСКО (Промовирање квалитетна политика за физичко образование, 2022), Европската унија (Евридика, втора) и националните агенции. Вреди да се напомене дека во некои информативни листови кои конкретно се однесуваат на Грција, лицата со попреченост не беа земени предвид како конкретна целна група. Ниту еден од овие извори директно не ги обезбеди посакуваните информации за овој дел. Следствено, за да претставиме некои статистички податоци за учеството на младите лица со попреченост во спортот, прибегнавме кон рачни проценки со комбинирање на податоци од неодамнешни извори, вклучително и Генералниот директорат за

образование, млади, спорт, култура (и), грчкиот физички информативен лист за активност 2021 (ри), и Соопштение за печат (2022).

- Беа спроведени две анализи за да се испита учеството на децата и младите во воннаставни физички активности во Грција. Првата анализа го користеше информативниот лист на ЕУ за физичката активност во Грција (Грција информативен лист за физичка активност 2021 година), фокусирајќи се на возраста од 11 до 15 години. Овие податоци потоа беа комбинирани со бројот на деца и млади запишани во грчките училишта, како што е дадено во соопштението за печатот (2022). Наодите покажуваат дека приближно 10,7% (1.329 од 12.422) од младите со посебни образовни потреби (СПП) и/или попреченост се проценува дека се занимаваат со некоја форма на воннаставна физичка активност (Слика 1). Оваа проценка се заснова на разбирањето дека наставната програма за физичко образование понудена во училиштата, која се состои од два наставни часа неделно (вкупно 90 минути), не ги исполнува препорачаните нивоа на физичка активност за деца и млади, како што е наведено во светот. Здравствена организација (СЗО, 2020 година). Според СЗО, децата и младите треба да се занимаваат со најмалку еден час (60 минути) физичка активност дневно. Важно е да се напомене дека оваа проценка е индикативна и може да не ги опфати сите релевантни фактори, бидејќи има ограничени достапни информации за ова конкретно прашање.

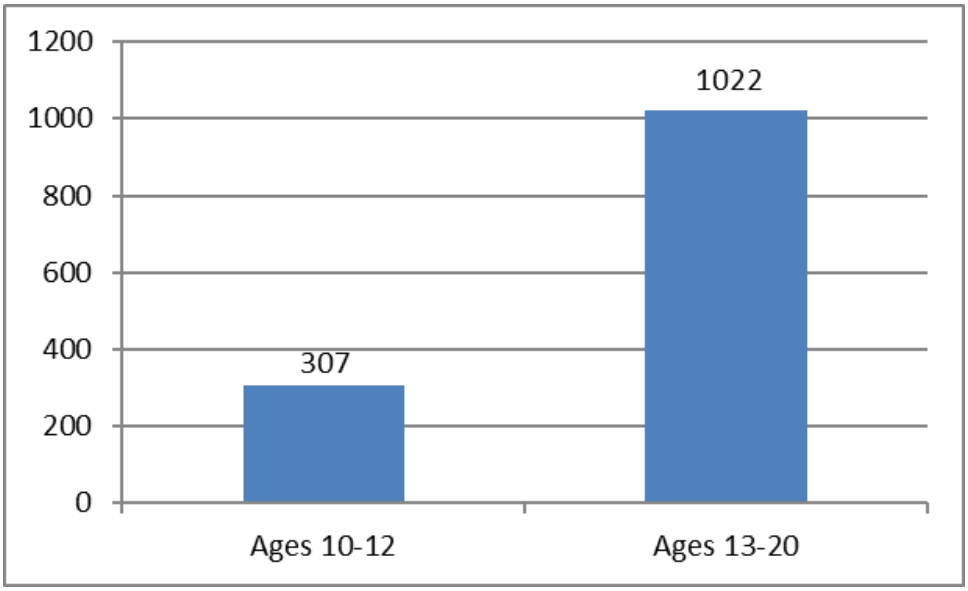

Слика 1. Младите со попреченост кои учествуваат во спортот

Во втората анализа, користејќи го Специјалното истражување на Евробарометар (Генерален директорат за образование, млади, спорт, култура, nd), студијата се фокусираше на лица на возраст од 15-24 години. Студијата конкретно ги опфати варијациите во полот и попреченоста кај младите студенти во Грција, користејќи податоци добиени од ЕУ. Наодите покажуваат дека приближно 34,6% (4.294 од 7.298) од средношколците со посебни образовни потреби (СПП) и/или попреченост се проценува дека учествуваат во некоја форма на воннаставна физичка активност надвор од официјалната наставна програма на нивното училиште (Слика 2).

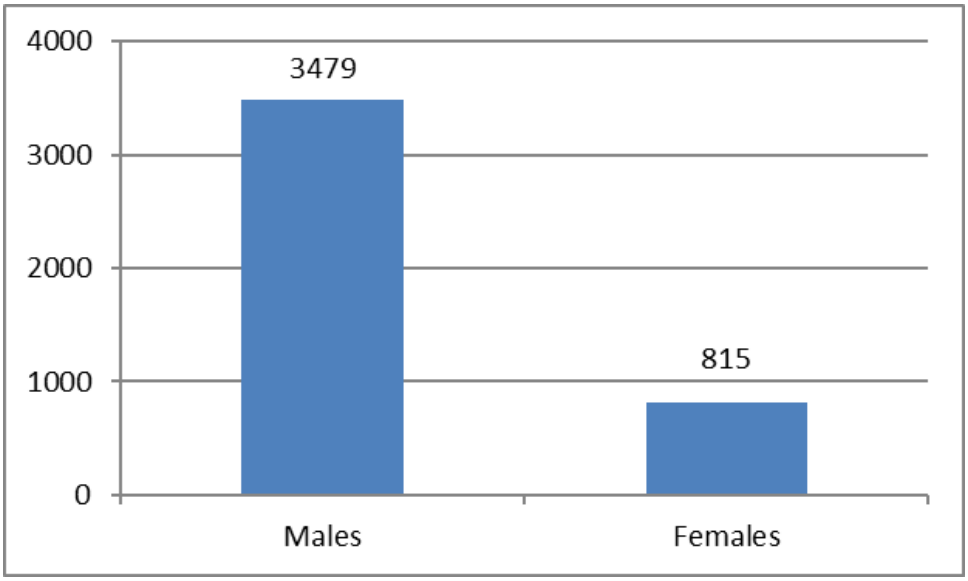

Слика 2. Младите со попреченост кои учествуваат во спортот

Генерален директорат за образование, млади, спорт, култура. (nd). Спорт и физичка активност: Целосен извештај. Канцеларијата за публикации на ЕУ. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c601d8fb-3e0d-11ed-92ed-01aa75ed71a1/language-en

Воведена статистика за попреченост - Објаснета статистика (г). Избор на јазик | Европска комисија. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Disability_statistics_introduced

Евридика. (nd). Добредојдовте во Евридика | Евридика. https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/physical-education-and-sport-school-europe

Вежба во Европа: Кои земји се најмногу и најмалку активни? (2023, 5 март). euronews. https://www.euronews.com/next/2023/03/05/exercise-in-europe-which-countries-do-the-most-and-least-physical-activity

Лист со информации за физичка активност во Грција 2021 година (ри). Спорт. https://sport.ec.europa.eu/document/greece-physical-activity-factsheet-2021

Каркалеци, Ф., Теотокатос, Г., Хрисагис, Н., Цифопанопулу, З., Стаблер, Т., Пападопулу, В., Јин, М., Хуси, М., Вугиука, А., и Скордилис, Е. (2021). Ефектот на унифицираната програма на Специјалната Олимпијада врз ставовите за вклучување на

учениците со интелектуална попреченост во Грција. Напредокот во физичкото образование, 11 (04), 460-480. https://doi.org/10.4236/ape.2021.114038

Мадитинос, З., Василијадис, Ц., Цавлопулос, Ј., и Василијадис, СА (2020). Спортски настани и пандемијата СОВИД-19: Оценување на намерите на тркачите за идно учество во трчачки настани – докази од Грција. Истражување за рекреација за туризам, 46 (2), 276-287. https://doi.org/10.1080/02508281.2020.1847422

Лансет, 398 (10298), 443-455. https://doi.org/10.1016/s0140-6736(21)01164-8

Физичка активност (2022, 5 октомври). Светска здравствена организација (СЗО). https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity

Соопштение за печат (2022, 6 декември). Централна почетна страница на ЕЛСТАТ. https://www.statistics.gr/documents/20181/a82af51b-155c-ef6d-7162-9750b514562e

Промовирање на квалитетна политика за физичко образование (2022, 2 септември). УНЕСКО. https://www.unesco.org/en/quality-physical-education

Специјалната Олимпијада и Фондацијата Ставрос Ниархос (SNF) најавуваат глобална кампања за вклучување (2021, 18 ноември). SpecialOlympics.org. https://www.specialolympics.org/stories/impact/special-olympics-and-the-stavros-niarchos-foundation-announce-global-campaign-for-inclusion

Tcymbal, A., Gelius, P., Abu-Omar, K., Messing, S., Whiting, S., & Wickramasinghe, K. (2022). Соработка меѓу земјите за промоција на физичка активност: Искуства од мрежата на фокусни точки за физичка активност на Европската унија. Европски весник за јавно здравје, 32 (Додаток_1), i14-i21. https://doi.org/10.1093/eurpub/ckac079

Tcymbal, A., Gelius, P., Abu-Omar, K., Messing, S., Whiting, S., & Kremlin, W. (2022). П01-15 Национална мрежа на фокусни точки за промоција на физичка активност - искуства од Европската Унија. Европски весник за јавно здравје, 32 (Додат_2). https://doi.org/10.1093/eurpub/ckac095.015

Канцеларија на УНИЦЕФ во Грција (втора). УНИЦЕФ. https://www.unicef.org/greece/en . Внатрешен линк: https://www.unicef.org/greece/media/1386/file/UNICEF's%20National%20Programme%20for%20Greece%202022-2026.pdf

СЗО (2020). Упатства на СЗО за физичка активност и седечко однесување: на прв поглед. Женева: Светска здравствена организација. Лиценца: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. Достапно на: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/337001/9789240014886-eng.pdf

[1] https://www.idan.dk/udgivelser/idraet-for-mennesker-med-funktionsnedsaettelser-i-danmark/ (Pilgaard et al (2022), Idræt за mennesker med funktionsnedsættelser i Danmark, ISBN 978-87-93784-77-2 (pdf)

[1] https://www.idan.dk/udgivelser/idraet-for-mennesker-med-funktionsnedsaettelser-i-danmark/ (Pilgaard et al (2022), Idræt for mennesker med funktionsnedsættelser i Danmark, ISBN 978-84779 -2 (pdf)

3. Систем и модели на организациска структура на спортот за лица со попреченост

Технички лист

Наслов			
Систем и модели на организациска структура на спортот за лица со попреченост			
Број на часови			
1 час и 30 мин. – Теоретски: 1 час и 30 мин.			
Цели			
Општи цели	**Специфични цели**		
- Да се знае организацијата на спортот за лицата со попреченост; - Да се познаваат организационите модели на конвенционален спорт и спорт за лицата со попреченост.	- Имање општо разбирање за организацијата на спортот за лицата со попреченост на светско ниво и во географските региони; - Да се познавате релевантните глобални организации (Светски спортски организации: Параолимписко движење; Движење за глуви; Движење за специјални олимписки игри; движење за трансплантација); - Ја се познава организацијата на спортот за лицата со попреченост на национално ниво; - Да се знае како да се споредуваат и идентификуваат сличностите и разликите помеѓу конвенционалните или обичните спортски модели и спортот за лицата со попреченост.		
Програма			
Содржини	**Методологија**	**Ресурси**	**Број на часови**
Организација на светско ниво и географски региони	-Теоретски влез	-Компјутер -Проектор	30 мин. Т
Организација на европско ниво	-Теоретски влез	-Компјутер -Проектор	30 мин. Т
Национална организација и нивоа (национални, регионални, локални)	-Теоретски влез	-Компјутер -Проектор	30 мин. Т
Евалуација			
- Дискусија во голема група - Документ за рефлексија			
Референци			
Инспорт. Достапно: https://in-sport.eu/			

Основна содржина

- **Организација на светско ниво и географски региони**

Ниво	Организации	Меѓународна организација за спорт за лица со посебни потреби	Олимписки и редовни спортови
Светот	Параолимписки	IPC параолимписки (1989)	Олимписки – МОК
		ICSD Deaflympic (1924)	
		WTGF трансплантација (1987)	
		SO Специјална Олимпијада (1968)	
	Конфедерација / IOSDs	Нема Конфедерација на спортови, туку IOSD дека федерациите за попреченост, мулти-спорт	SportAccord
		IWAS (2004) Членови на IPC	
		IBSA (1980) Членови на IPC	
		CPISRA (1978) Членови на IPC	
		INASFID (1986) Членови на IPC	
		ICSD (олимпијада на глуви)	
		Игри за трансплантација (WTGF)	
		СУДУС (Даунов синдром)	
	АКО	IFs-IOSD (пример IBSA го надгледува голбалот, футсалот)	IF ширум светот
		IFs-IPC (пример IPC под ознаката World For Sports надгледува атлетика, пливање)	
		Специфични за IFs (пример на меѓународни, неконвенционални, спортски специфични федерации, како што се BISFed за Boccia, IFCPF за фудбал седум за церебрална парализа)	
		Конвенционални FI (пример на Меѓународни федерации, со одговорност за управување за спортисти со попреченост, како што е FEI, за коњаници, UCI за велосипедизам)	
Регионални	Параолимписки	НДК здруженија	Здруженија на НОК
	IOSDs региони	Африка, Америка. Азија, Европа, Океанија	SportAccord регионални организации
	IFs региони	IFs региони	IFs региони
национални	Параолимписки	NPC по земја	НОК по земја
	НОСД	Националните спортски организации за хендикеп	NSC

	NFs	Националните спортски федерации	NFs

Достапно: https://in-sport.eu/guides-for-implementation-of-european-sport-model-for-inclusion/chapter-iv/

- **Организација на европско ниво**

Регионални	Параолимписки	НДК здруженија	Здруженија на НОК
	IOSDs региони	Африка, Америка. Азија, Европа, Океанија	SportAccord Региони Организации
	IFs региони	IFs региони	IFs региони

Достапно: https://in-sport.eu/guides-for-implementation-of-european-sport-model-for-inclusion/chapter-iv/

- **Национална организација и нивоа (национални, регионални, локални)**
  - **<u>Португалија:</u>**

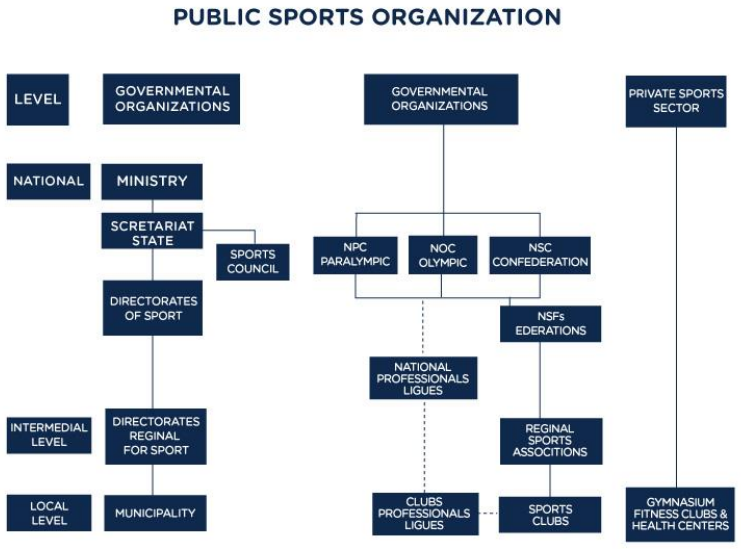

Достапно: https://in-sport.eu/guides-for-implementation-of-european-sport-model-for-inclusion/table-4/

- **Шпанија:**

Учество во шпанскиот спортски систем: како функционира?

Шпанскиот спортски систем е поделен на различни нивоа и структури за да гарантира соодветно и еднакво учество во спортот за сите граѓани, и на територијално ниво и на различни возрасни групи.

- Локално ниво: ова е првото ниво. Локалните совети и локалните спортски клубови се одговорни за организирање спортски настани и обезбедување спортски објекти за локалните жители. Учеството на ова ниво е отворено за сите и не е потребна претходна квалификација.

- Автономно ниво: Шпанија е поделена на 17 автономни заедници и секоја има своја структура која ги координира и организира настаните на регионално ниво. Учеството на ова ниво е отворено за сите, но во некои спортови, како што е фудбалот, потребна е претходна квалификација.

- Национално ниво: ова е највисокото ниво во шпанскиот спортски систем. Националните спортски федерации, признати од Consejo Superior de Deportes, се одговорни за организирање и регулирање на националните и меѓународните спортски натпревари. Учеството на ова ниво е ексклузивно и отворено само за најдобрите спортисти.

- Меѓународно ниво: Шпанија учествува и во меѓународни спортски настани како што се Олимписките игри и Светските првенства. Шпанските спортисти кои се квалификуваат на национално ниво ја претставуваат Шпанија на овие настани.

Јавната организација
- Consejo Superior de Deportes
- Автономно спортско одделение
- Услуга за локални ентитети
- Универзитетска служба

Приватната организација
Асоцијативна (непрофитна)
држава
- Шпански олимписки комитет
- Шпански спортски федерации
- Групации на клубови

- Професионални лиги

Автономна

- Автономни спортски федерации
- Специфични асоцијативни фигури

Бизнис (добивка)

- Компании за спортски услуги
- Спортски друштва со ограничена одговорност

- **Франција:**

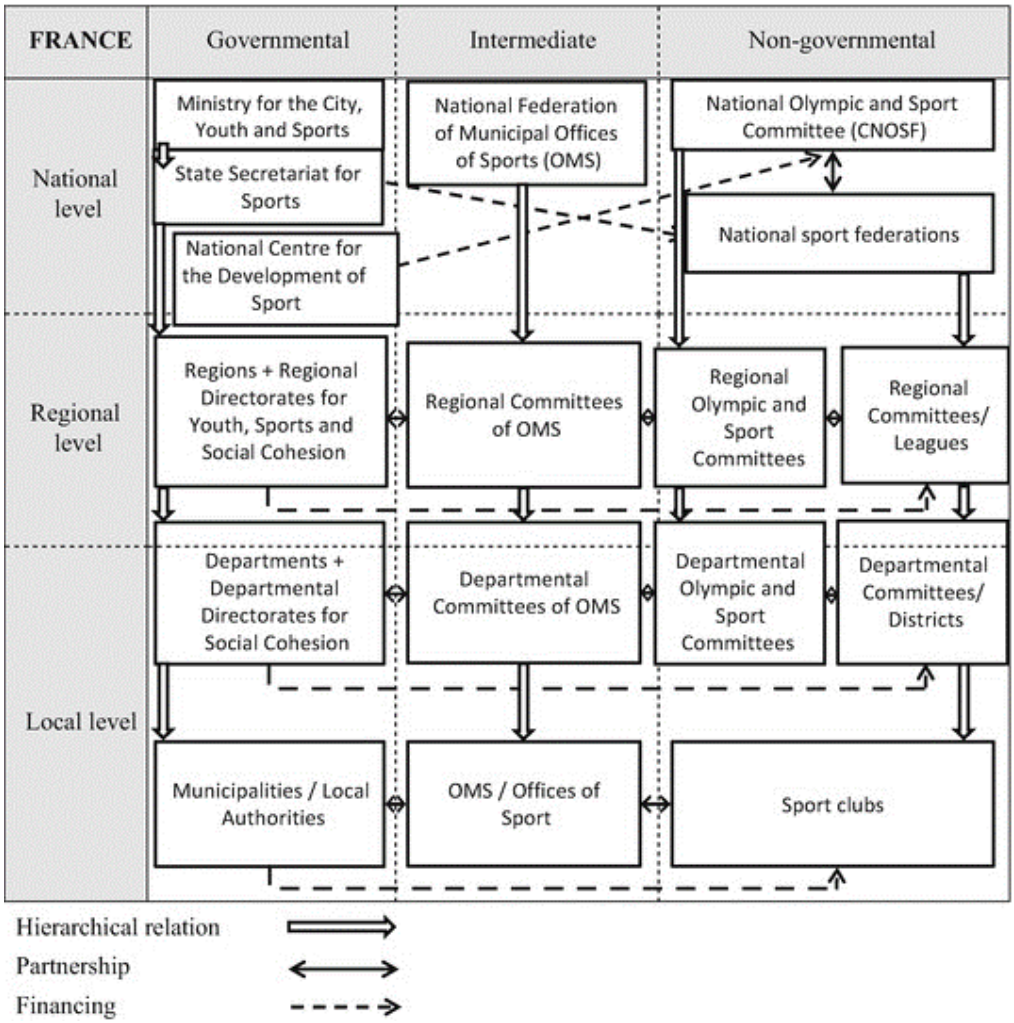

Достапно: https://doi.org/10.1057/978-1-137-60222-0_7

- **Данска:**

Во Данска не постојат национални стратегии за интегрирање на лицата со попреченост во спортот.

Сепак, неколку организации работат исклучиво или делумно токму на оваа тема, а нивната работа и стратегии на тој начин придонесуваат за данското тело на пристапи:

1. Параспорт Данска [1]

Стратегијата на Parasport Denmarks [2] е да им даде можност на сите лица со попреченост или посебни потреби да спортуваат, да се движат, вежбаат и да се натпреваруваат во збогатена и привлечна социјална заедница. Параспорт Данска има за цел да биде значаен и видлив спортски политички актер со големо општествено влијание; да биде компетентен центар кој го преточува и координира знаењето за спортот со попреченост во корисно знаење за самата целна група, нивните семејства, специјализирани здруженија, клубови, организации, општини и државата итн.; да понуди атрактивни и лесно достапни спортски средини за сите со попреченост или посебни потреби; да се развиваат и поддржуваат и вежбањето, учеството и елитните спортови; и сите активности да се засноваат на основните вредности на дијалогот, соработката и комуникацијата. Параспорт Данска е дел од Данската спортска конфедерација DIF и како таква тие добиваат јавно финансирање додека се граѓанска организација. Приходи добиваат и од приватно спонзорство и продажба.

2. Центар за знаење за попреченост (Videnscenter om Handicap) [3]

Центарот за знаење за попреченост е основан во 1995 година од Параспорт Данска под името „Центар за знаење Handicapidrættens“. Почетната точка на центарот за знаење во Параспорт значи дека тој има фундаментален фокус на лицата со попреченост кои се способни и сакаат да се вклучат. Центарот нуди спаринг и совети за тоа како да се создадат инклузивни заедници и зајакнати можности за учество на децата, младите и возрасните со попреченост - во средното образование, во заедницата за вработување и во слободното време. Центарот соработува со професионалци, носители на одлуки, истражувачи и лица со попреченост во развојот на методи и алатки. Создава преглед на бариерите и ефективни напори и

придонесува за преточување на знаењето во конкретни решенија кои ја зајакнуваат вклученоста и заедниците.

Центарот постојано објавува повеќе ресурси од директна важност за попреченоста и спортот [4] . Центарот е приватна, непрофитна организација базирана на јавно финансирање и разновидно финансирање од фондации и други извори на приходи.

[1] https://parasport.dk/

[2] https://parasport.dk/om-parasport-danmark/om-forbundet/vision-og-strategi-2025/

[3] https://videnomhandicap.dk/

[4] https://videnomhandicap.dk/fritidsliv/

4. Подобност и спортска класификација

Технички лист

Наслов			
Подобност и спортска класификација			
Број на часови			
3 часа – Теоретски: 1 час и 30 мин. | **Теоретско-практично:** 1 час и 30 мин.			
Цели			
Општи цели	**Специфични цели**		
- се спознаваат основите на подобност и спортска класификација; - Разбирање на генерално, организацијата на спортската класификација.	- Идентификување на областите на попреченост (локомоторна, интелектуална, сензорна и органска); - Идентификување на меѓународните спортски категории; - Познавање на меѓународните и националните организации одговорни за спортска класификација.		
Програма			
Содржини	**Методологија**	**Ресурси**	**Број на часови**
Области на попреченост (интелектуална, локомоторна, сензорна и органска)	-Групна работа - Мултимедијални податоци -Теоретски влез	-Компјутер -Проектор - Табла	1 час и 30 мин. (1ч. ТР + 30 мин. Т)
Подобност и спортска класификација: формална и неформална практика	-Групна работа - Мултимедијални податоци -Теоретски влез	-Компјутер -Проектор - Табла	1 час и 30 мин. (30 мин. ТР + 1h Т)
Евалуација			
- Дискусија во голема група - Документ за рефлексија			
Референци			
InSport Project (2020). *Поглавје I: Инвалидно население и подобност за спортска пракса.* Достапно: https://in-sport.eu/guides-for-implementation-of-european-sport-model-for-inclusion/chapter-i/ Национална служба за попреченост (2023). *Видови и опис на попреченост* . Достапно: https://www.nds.org.au/disability-types-and-descriptions СЗО (2023. *Попреченост* . Достапно: https://www.who.int/health-topics/disability#tab=tab_1			

Основна содржина

- **Области на попреченост (интелектуална, локомоторна, сензорна и органска) (СЗО, 2023; НДС, 2023):**
    - **Интелектуалната попреченост** е доживотна состојба која влијае на интелектуалните вештини на една личност и неговото однесување во различни ситуации. Тоа може да вклучува тешкотии со расудување, решавање проблеми, планирање, апстрактно размислување, академско учење, расудување и учење од искуство. Интелектуалните попречености може да се движат од благи до тешки и може да бидат присутни од раѓање или стекнати подоцна во животот. Глобалното доцнење во развојот се дијагностицира кога поединецот не ги исполнува очекуваните развојни пресвртници во неколку области на интелектуалното функционирање. (т.е. деца кои се премногу мали за да се подложат на тестирање).
    - **Локомоторната дисфункција** е физичка состојба која влијае на подвижноста, физичкиот капацитет, издржливоста или умешноста на една личност. Примери за физичка попреченост вклучуваат мултиплекс склероза, мускулна дистрофија, хроничен артритис, церебрална парализа, синдром на хроничен замор, фибромијалгија, спина бифида, губење на екстремитетите и повреда на 'рбетниот мозок. Лицето со физичка попреченост може да има потешкотии да ги движи и координира деловите од своето тело за секојдневниот живот. Тешкотиите и бариерите со кои може да се соочи лицето ќе зависат од видот на физичката попреченост и другите фактори на животната средина.
    - **Сетилната попреченост** е состојба која влијае на комуникацијата, социјализацијата, мобилноста и секојдневниот живот. Сетилната попреченост може да биде вродена или стекната во однос на видот и/или слухот.

- **Органската попреченост** е онаа предизвикана од губење на функционалноста на некои телесни системи. Оваа загуба на функционалност е онаа што обично се однесува на внатрешните органи или физиолошки процеси, без разлика дали се вродени или стекнати (на пр. хепатални заболувања, кардиопатии, цистична фиброза, метаболички заболувања; Алцхајмерова болест, Паркинсонова болест, нарушувања на спиењето, фибромијалгија).

- **Подобност и спортска класификација на ниво на формална пракса**

Подобноста и спортската класификација се два *sine qua non* услови во настапот/натпреварувањето или параолимпискиот спорт со цел да се гарантира вистината, правичноста на спортот и еднаквите услови за учество на спортистите кои се натпреваруваат во одредено натпреварување. Понатаму, спортистите, воопшто спортот, може да се групираат по возраст, пол и телесна тежина, но кај спортистите со попреченост потребни се два услова: првиот услов е проверка дали спортистот има инвалидитет, според „подобноста Критериуми за да се натпреварувате во одреден спорт. А потоа спортистите се „класифицираат“, со други зборови, поставувајќи хомогени групи се конституираат за да се натпреваруваат на одреден настан, според системот, методите и техниките на медицинска и функционална евалуација, воспоставени од различни меѓународни спортски тела.

Параолимпијада Организација	**Вид прифатливо оштетување**	**Опис**	**Примери на здравствени состојби кои веројатно ќе предизвикаат такви оштетувања**
IPC Параолимпијада	Оштетена мускулна моќ	Намалена сила генерирана од мускулите или мускулните групи, како што се мускулите на еден екстремитет или долната половина од телото, како што е предизвикано, на пример, од повреди на 'рбетниот мозок, спина бифида или детска парализа	повреди на 'рбетниот мозок, спина бифида или детска парализа
	Нарушен пасивен опсег на движење	Опсегот на движење во еден или повеќе зглобови е трајно намален, на пример поради артрогрипоза. Хипермобилноста на зглобовите, нестабилноста на зглобовите и	Артрогрипоза, анкилоза, контрактури на зглобовите по изгореници

		акутните состојби, како што е артритисот, не се сметаат за прифатливи оштетувања.	
	Недостаток на екстремитетите	Целосно или делумно отсуство на коски или зглобови како последица на траума (на пр. сообраќајна несреќа), болест (на пр. рак на коските) или вроден дефицит на екстремитетите (на пр. дисмелија).	Ампутација како резултат на траума или вроден недостаток на екстремитети
	Разлика во должината на нозете	Скратување на коските на едната нога поради вроден недостаток или траума.	Вродени или трауматски причини за скратување на коските на едната нога
	Низок раст	Намалена висина на стоење поради абнормални димензии на коските на горните и долните екстремитети или трупот, на пример поради ахондроплазија или дисфункција на хормонот за раст.	Ахондроплазија, дисфункција на растот
	Хипертонија	Абнормално зголемување на мускулната тензија и намалена способност на мускулите да се истегнуваат, поради невролошка состојба, како што се церебрална парализа, мозочна повреда или мултиплекс склероза.	Церебрална парализа, мозочен удар, стекната повреда на мозокот, мултиплекс склероза
	Атаксија	Недостаток на координација на движењата на мускулите поради невролошка состојба, како што е церебрална парализа, мозочна повреда или мултиплекс склероза.	Атаксија како резултат на церебрална парализа, повреда на мозокот, Фридрајхова атаксија, мултиплекс склероза, спиноцеребеларна атаксија
	Атетоза	Генерално се карактеризира со неурамнотежени, неволни движења и тешкотии во одржувањето на симетрично држење на телото, поради невролошка состојба, како што се церебрална парализа, повреда на мозокот или мултиплекс склероза.	Церебрална парализа, мозочен удар, трауматска повреда на мозокот, мултиплекс склероза.
	Оштетување на видот	На видот влијае или оштетување на структурата на очите, оптичките нерви или оптичките патишта или визуелниот кортекс.	Слепило Низок вид Миопија, тунелен вид, скотом, ретинитис пигментоза, глауком, вродена катаракта, макуларна дегенерација
	Интелектуално оштетување	Ограничување во интелектуалното функционирање и адаптивното однесување изразено во концептуалните, социјалните и практичните адаптивни вештини, кое потекнува пред 18-годишна возраст.	Интелектуален Попреченост Интелектуална ретардација, недостаток на учење

ICSD Олимпијада за глуви	Глуви	Глуви, дефинирани како губење на слухот од најмалку 55dB просечен чист тон (PTA) во подоброто уво (просечно три-тонски чист тон на 500, 1000 и 2000 херци, спроводливост на воздухот, стандард ISO 1969)	Глуви
WTGF Трансплантација	Трансплантација	Приматели на трансплантација на органи, ткива и клетки, како и живи донатори и донаторски семејства.	Трансплантација на органи, ткива и клетки. Бубрези, црн дроб, срце, бели дробови, панкреас, коскена срцевина, тенко црево, островска клетка
Специјални Олимпијада	Интелектуална попреченост (ID)	Интелектуалната попреченост (ИД) е термин кој се користи за опишување на лице со одредени ограничувања во когнитивното функционирање и другите вештини, вклучувајќи комуникација и грижа за себе.	Интелектуален попреченост

Достапно: https://in-sport.eu/guides-for-implementation-of-european-sport-model-for-inclusion/chapter-i/

- **Подобност и спортска класификација на ниво на неформална практика**

На пример, училишната популација не вклучува само ученици со попреченост, туку и други ученици без попреченост кои се сметаат за дел од ученици со посебни образовни потреби. Овие ученици кои немаат право да учествуваат во формални натпревари на Меѓународните организации за спорт за лица со посебни потреби (IOSDs), но според стандардите на Меѓународната федерација за училишен спорт (ISF) и конвенционалните или редовните меѓународни спортски организации може да имаат право да учествуваат. ISF веќе одржува Меѓународни инклузивни игри со свои стандарди. Меѓународниот олимписки комитет МОК) и Меѓународната спортска федерација (IFs) дозволија, од 1900 година, учество на спортисти со попреченост чие учество не е во согласност со критериумите за подобност и класификација.

Во полето на спортот, формално или неформално, лицата со попреченост може да бидат дел од специфични програми и/или конкретни проекти, како што е спортот за:

- Жени: https://womeninsport.org/; Европска комисија (2010). Стратегија за еднаквост меѓу жените и мажите 2010-2015 година; Olenik, LM, Matthews, JM, & Steadward, RD (1995) Жени, попреченост и спорт: нечуени гласови. Канаѓанка студира, 15 (4);
- Имигранти: имигранти и спорт (https://sport.ec.europa.eu/policy/societal-role/migration_en)
- Малцинства (цигани, домородни): Службен весник на Европската унија (OJEU). (1996). Заедничка акција усвоена од Советот врз основа на член к.3 од Договорот за Европската унија, во врска со акција за борба против расизмот и ксенофобијата (96/443/JXA); Светски домородни игри (https://mastersindigenousgames.ca/);
- Бегалци: https://www.unhcr.org/about-unhcr/our-partners/sport-partners ; https://www.eurolympic.org/sport-as-a-tool-for-integration-and-social-inclusion-of-refugees/

5. Адаптиран спорт и/или специфичен спорт за лица со посебни потреби

Технички лист

Наслов			
Адаптиран спорт и/или специфичен спорт за лица со посебни потреби			
Број на часови			
5 часа – Теоретски: 2 часа | **Теоретско-практично:** 3 часа			
Цели			
Општи цели		**Специфични цели**	
- Промовирање на експериментирање на најразновидните спортски активности специфични и/или приспособени за лицата со попреченост; - Стекнување знаења за спортски активности специфични и/или прилагодени за лицата со посебни потреби.		- Да се познаваат Правилата (меѓународни и национални) и Правилата на избраните спортови; - Да се знаат постапките и материјалот на судијата на избраните спортови; - Да се знаат и идентификуваат спортските класи на избраните спортови; - Промовирање на експериментирањето со избраните спортови.	
Програма			
Содржини	**Методологија**	**Ресурси**	**Број на часови**
Адаптиран спорт за лица со посебни потреби	Пристап до 2 прилагодени спортови (предлагаме: одбојка на седење и фудбал на слепи): -Групна работа - Мултимедијални податоци -Експериментирање -Теоретски влез	-Компјутер -Проектор - Табла -Спортски материјал (Важно е да се изведува во теретана/павилјон)	2 часа и 30 мин. (1ч.30мин. ТР + 1ч. Т)
Специфичен спорт за лица со посебни потреби	Пристапете до 2 прилагодени спортови (предлагаме: бочиа и голбол): -Групна работа - Мултимедијални податоци -Експериментирање -Теоретски влез	-Компјутер -Проектор - Табла -Спортски материјал (Важно е да се изведува во теретана/павилјон)	2 часа и 30 мин. (1ч.30мин. ТР + 1ч. Т)
Евалуација			
- Дискусија во голема група - Документ за рефлексија: во оваа рефлексија, учесниците треба да претстават еден прилагоден/специфичен спорт (за да можеме да комбинираме неколку спортови и да ги направиме достапни за нив)			
Референци			

BISFED (2021). *Правила за класификација на Boccia* . https://www.worldboccia.com/wp-content/uploads/2021/10/Boccia-Classification-Rules-5th-Edition-September-2021287.pdf

Federação Portuguesa de Desporto para Pessoas com Deficiência [FPDD] (2016). *O Desporto para Pessoas com Deficiência 1* . Достапно: https://ipdj.gov.pt/documents/20123/123319/GrauI_09_DespDeficiencia.pdf/fb732b64-db68-8e3b-7c56-a5e6ec96ec9e?t=157494147079

Federação Portuguesa de Desporto para Pessoas com Deficiência [FPDD] (2016). *Desporto para Pessoas com Deficiência 2* . https://ipdj.gov.pt/documents/20123/123444/GrauII_10_DespDeficiencia.pdf/28ed5f9c-d451-c3ab-b4be-9b774dcad87d?t=1574941697076

IBSA (2023). *Фудбал.* https://blindfootball.sport/about-football/

IBSA (2023). *Голбол.* https://goalball.sport/

Меѓународен параолимписки комитет (2023). https://www.paralympic.org/

Мониз Переира, Л. (2016). *Адаптар за Учесник и вклучен* . Во V. APCAS-Associação de Paralisia Cerebral de Almada Seixal (Eds.) Desporto com Sentido. Seixal: APCAS.

Светски параволеј (2023) Одбојка во седење. https://www.worldparavolley.org/

Основна содржина

- **Адаптиран спорт за лица со посебни потреби**

Адаптираните спортови се спортови кои веќе постојат и се практикуваат од лица без попреченост, но кои се приспособени во однос на правилата, материјалите и карактеристиките, со што се овозможува да се практикуваат од лица со попреченост, како што се одбојка во седење и кошарка со инвалидска количка (FPDD, 2016). Мониз Переира, 2016).

  - **Фудбал на слепи** (IBSA, 2023; IPC, 2023)

Фудбалот на слепи е адаптиран спорт за спортисти со оштетен вид. Тоа е спорт регулиран од Меѓународната федерација за спортови на слепи и е параолимписки спорт од 2004 година, базиран на тактилна и аудитивна перцепција. **Правила и прописи:** Фудбалот на слепите е регулиран од IBSA ширум светот. Прописите и класификациите се достапни на https://blindfootball.sport/about-football/classification/ .

Игра: Целта на фудбалот за слепите е да се постигне гол во противничкиот гол и да се спречи топката да влезе во вашиот гол. Тимовите се составени од пет играчи, четири играчи од теренот и голман, при што голманот има целосен или делумен вид (Б2 или Б3).

Кој може да игра и како се игра? Слепите фудбалери се со оштетен вид и ги исполнуваат минималните критериуми за подобност за спортот (поголемо од 2/60 до 6/60 и/или видно поле поголемо од 5º и помало од 20º). За да се обезбеди фер натпревар, сите играчи освен голманот мора да носат врзани очи. Голманот може да ги води играчите на теренот, како тренер и голман. Топката има внатрешни звучи за да можат играчите да ја лоцираат.

(Португалија: Federação Portuguesa do Desporto para Pessoas com Deficiência (2017). *Футебол 5.* https://fpdd.org/futebol-5/)

- **Одбојка на седење** (Светски параволеј, 2023; IPC, 2023)

Одбојката во седење е адаптација на традиционалната одбојка која ја практикуваат лицата со моторни инвалиди, во согласност со правилата за подобност на Светската организација за одбојка за инвалиди (WOVD) и на Бразилската конфедерација за одбојка за лица со посебни потреби (CBVD). Одбојка на седење се игра во две екипи по шест лица. Целта на играта е да се внесе топката во теренот на противникот. **Правила и прописи:** Правилата се слични на оние на традиционалната одбојка, со неколку разлики. Во Европа, Африка, Азија/Океанија и Јужна Америка, спортот е регулиран со World Paravolley. Достапни се правила и класификација: https://www.worldparavolley.org/disciplines/sitting-volleyball/

Игра: Одбојка на седење играат два тима од шест лица. Целта на играта е да се внесе топката во теренот на противникот. Тимот што прво ќе добие три групи на поени, кои се играат до 25 поени, победува, се додека има разлика од најмалку 2 поени помеѓу тимовите. Мечот се состои од најмногу пет сета. Доколку е потребен петти сет, може да се игра само до 15 поени (под услов да има разлика од 2 поени).

Кој може да игра и како се игра? Како и одбојката, одбојката во седечка игра ја играат два тима од по шест играчи, секој на едната страна од теренот поделен со мрежа. Целта на играта е да се натера топката да слета во просторот за играње на противникот, притоа спречувајќи го тоа да го стори во самиот простор за играње.

Во натпреварите што ги одржува World Paravolley, секој тим е составен од шест играчи, од кои двајца се класифицирани како со минимална попреченост и само еден од нив може да биде на теренот во секое време во текот на играта. Најмногу го играат лицата со ампутирање на долните екстремитети, но и играчите со спина бифида, лесна церебрална парализа, вродени малформации и промени кои ја намалуваат мускулната моќ, нестабилноста на зглобовите, амплитудата на зглобовите и нарушувањата на рамнотежата .

(Португалија: Federação Portuguesa de Voleibol. ([sd]). *Voleibol Sentado Regulamento* . https://www.fpvoleibol.pt/paravolei/regulamentos_vs.php)

- **Специфичен спорт за лица со посебни потреби**

Специфичен спорт за лица со посебни потреби: Специфичен спорт за лица со посебни потреби се однесува на спортови создадени специјално за лица со посебни потреби. Тоа се спортови развиени според нивните карактеристики и со специфични правила и класификации, како што се боча и голбол (FPDD, 2016; Moniz Pereira, 2016).

- **Boccia** (BISFed, 2021; IPC, 2023)

Бочиа е параолимписки спорт за луѓе со локомоторни оштетувања каде целта е да се фрлат сините или црвените топки што е можно поблиску до белата топка (целна топка). Спортот е специјално развиен за луѓе со церебрална парализа, но сега се игра и на меѓународно ниво од луѓе со, на пример, спина бифида, мускулна болест, параплегија или ампутации. Боча се игра и индивидуално и екипно. **Правила и регулативи:** Правилата на BISFed се регулирани од Комитетот за правила на BISFed, на кој стои играчот, тренерот и судијата. Можете да ги консултирате правилата и прописите на спортот на: https://www.worldboccia.com/about-boccia/rules/

Игра: Бочиа концептуално се карактеризира во однос на перформансите, како и неговата структура, динамика и нормативна игра како прецизна и координативна спортска активност со топка – со сет од 13 топки (1 бела топка (целна топка), 6 црвени топки и 6 сини топки).

Кој може да игра и како се игра? Во Бочиа, топките може да се фрлаат со помош на горните екстремитети; возено (клоцано), користејќи ги стапалата, па дури и тркалање низ рампа, секогаш во зависност од функционалниот профил на играчите на кои можеби или не им треба помошен техничар (на пр. личен асистент, итн.), приспособена опрема и/или помошни производи. Може да се игра индивидуално или колективно, при што преовладуваат функционалните карактеристики на играчите како единствен критериум за одредување на категоријата и натпреварувачките тестови . Параолимписката Бочиа (Високи перформанси / висока конкуренција) бара, со цел да се гарантира еднаквост, правичност, фер игра и спортска вистина, прво да се одреди кој има право да се натпреварува и второ да се групираат играчите по класи. Стандардите на BISFed обезбедуваат четири класи за параолимписката Бочиа кои ја земаат ознаката BC, што одговара на иницијалите на Бочиа проследено со цифра што го идентификува профилот на функционалност, имено (BISFed, 2023) (https://www.worldboccia.com /wp-content/uploads/2021/10/Boccia-Classification-Rules-5th-Edition-September-2021287.pdf).

(Португалија: Paralisia Cerebral-Associação Nacional de Desporto (2023). *Boccia* . https://pcand.pt/modalidades/boccia)

- **Голбол** (IBSA, 2023; IPC, 2023)

Голболот е специфичен спорт за луѓе со оштетен вид. Целта на секој тим е да постигнува голови во противничкиот гол, што е големината на целата задна линија на теренот (долга 9 метри и висина 1,30 м). Користената топка тежи 1250 g и има внатрешен звучен уред кој, кога е во контакт со земјата, им овозможува на играчите да ја детектираат нејзината траекторија. Голболот е спорт заснован на тактилна и аудитивна перцепција, па затоа тишината е неопходна за време на натпреварот. **Правила и прописи:** Спортот голбал е регулиран од IBSA ширум светот. Прописите и класификациите се достапни на https://goalball.sport/about-goalball/ .

Игра: Игра за лица со оштетен вид во која играчите се обидуваат да постигнат голови со брзо и прецизно шутирање на топка од 1,25 кг низ теренот и бранејќи ги ударите на противничката екипа со целото тело, фрлајќи се на земја во правилната позиција.

Кој може да игра и како се игра? Полето за игра има исти димензии како и теренот за одбојка (широка 9м на должина 18м). Сите ознаки на теренот се направени со сисален конец и лента на врвот, така што играчите можат да го почувствуваат релјефот на линиите со допир и да имаат просторна перцепција на теренот. Натпреварите траат вкупно 24 минути, со две полувремиња од по 12 минути. Секој тим се состои од тројца стартери и три замени. Спортската класификација е исклучително важна за одредување на подобноста да се натпреваруваат на федерално ниво и за групирање на спортистите во класи. Тоа го спроведуваат офталмолози, оптометристи или други специјализирани лекари соодветно сертифицирани од Меѓународната федерација за спортови на слепи. Класификацијата е поделена во 3 категории, кои се натпреваруваат меѓу себе бидејќи сите играчи играат со врзани очи и се загарантирани еднакви услови. Класификацијата достапна на: https://goalball.sport/about-goalball/classification/ .

(Португалија: Federação Portuguesa do Desporto para Pessoas com Deficiência (2017). *Голбол.* https://fpdd.org/modalidades-goalball/)

6. Инклузивен спорт

Технички лист

Наслов
Инклузивен спорт
Број на часови
5 часа и 30 мин. – Теоретски: 2 часа | **Теоретско-практично:** 3 часа и 30 мин.
Цели

Општи цели	Специфични цели
- се познаваат теоретските и практичните основи за спроведување на инклузивни физички и спортски активности; - се разбираат и применуваат инклузивни спортски активности.	- Да се спознаат и идентификуваат стратегии за инклузија; - Да се идентификуваат стратегии за адаптација; - Планирање и практикување на инклузивни спортски активности.

Програма

Содржини	Методологија	Ресурси	Број на часови
Стратегии за вклучување	- Бура на идеи -Теоретски влез	-Компјутер -Проектор - Табла	1 час Т
Стратегии за адаптација	- Бура на идеи -Теоретски влез	-Компјутер -Проектор - Табла	1 час Т
Планирајте и вежбајте	-Групна работа - Експериментирање	-Спортски материјал (Важно е да се изведува во теретана/павилјон)	3 часа и 30 мин. ТП

Евалуација

- Дискусија во голема група
- Тема за размислување: во оваа рефлексија, учесниците треба да презентираат еден план за инклузивна активност (за да можеме да комбинираме неколку активности и да ги направиме достапни за слушателите)

Референци

Австралиската спортска комисија за спортска единица за попреченост (2018). *Користење на ДРВО* . Достапно: https://www.sportaus.gov.au/sports_ability/using_tree#Teaching

Блек, К. и П. Стивенсон. 2011. *Спектарот на инклузија* . Достапно: https://www.inclusivesportdesign.com/blog-posts/the-inclusion-spectrum-planning-sport-activities-for-everyoneHutzler, Y. (2007). Систематски еколошки модел за прилагодување на физичките активности: теоретски основи и практични примери. *Адаптирана физичка активност квартал* , 24, 287-304.

Kiuppis, F. (2016). Вклучување во спортот: попреченост и учество. *Спортот во општеството* . DOI: 10.1080/17430437.2016.1225882.
Misener, L. (2014). Управување со спортот со попреченост: од спортисти со попреченост до инклузивни организациски перспективи. *Преглед на спортски менаџмент* , 17 (2014), 1-7.
Мониз Переира, Л. (2016). *Адаптар за Учесник и вклучен* . Во V. APCAS-Associação de Paralisia Cerebral de Almada Seixal (Eds.) Desporto com Sentido. Seixal: APCAS.

Основна содржина

- **Стратегии за вклучување**

Спектарот за вклучување предлага различни модалитети за промовирање на инклузивниот процес во спортот (Black & Stevenson, 2011) - покажувајќи како различни степени на сместување и вклучување може да се артикулираат во спортската средина, овозможувајќи континуитет во учество и максимизирање на потенцијалот на сите (Misener , 2014):

- Отворена активност - Активности каде што сите учесници ја извршуваат истата активност со минимални или без адаптации (на пр. Загревање, кооперативни игри);
- Изменета активност - Активности во кои секој учествува, со адаптации кои промовираат вклучување на сите во иста активност (на пр. Активности со адаптација на: стил на настава, правила/прописи, опрема и/или околина);
- Паралелна активност - Истата активност се изведува одделно според нивото на компетентност за нејзино извршување - секоја група врши иста активност, но во различни верзии (Верзии на иста активност или игра - кошарка наспроти кошарка со инвалидска количка; зони според способности во рамките на поголема активност);
- Посебна активност - Планирање на посебни активности (индивидуално или во групи) особено за лицата со попреченост (на пр. активности што се спроведуваат само со лица со попреченост);
- Спортска активност за попреченост - Активностите за сите учесници засновани на аспекти на спортот за попреченост може да бидат вклучени во сите пристапи. Обратно вклучување - Лицата без попреченост спроведуваат активности структурирани и планирани за лицата со

попреченост. „Вклучување на лицата со попреченост во спортски активности за лица со попреченост“ (на пр., боча, голбал).

- **Стратегии за адаптација**

Адаптациите се модификации на активноста или играта кои имаат за цел да овозможат вежбање или зголемување на учеството во активноста на лица кои инаку би биле спречени да го сторат тоа - барајќи манипулација со релевантните компоненти на задачата (Moniz Pereira, 2016). Прилагодувањето треба да ги земе предвид меѓусебните врски помеѓу задачата (барањата што треба да се изврши), поединецот (функционалност и ресурси) и нејзиниот контекст (олеснувачи и бариери кои влијаат на перформансите) и нејзината анализа треба да ги земе предвид (Хатцлер, 2007). Како дополнување на спектарот на вклучување, развиен е модел кој покажува, на корисен и практичен начин, стратегии кои промовираат структурирање на прилагодувањата на активностите (Kiuppis, 2016). Моделот TREE е еден од примерите - развиен од Австралиската спортска комисија за спортска единица за попреченост - и предлага прилагодувања на различни нивоа:

T	*Начин на настава или тренинг*	Во начинот на кој активноста се пренесува на учесниците, неопходно е да се прилагодат методологиите за комуникација и настава, правејќи ја поефективна и посоодветна.
P	*Правила и прописи*	Адаптации на динамиката на активноста – правила и прописи – прилагодување на компетенциите на учесниците
E	*Опрема*	Промена или адаптација на посоодветна опрема за промовирање на учеството и извршувањето во активноста
E	*Животна средина*	Адаптации поврзани со контекстот во кој се одвиваат активностите

- **Франција :**

Категоризација на стратегии за вклучување за спортски практики во Франција

Образовните, рекреативните или рекреативните области се наменети за сите млади луѓе и вклучуваат различни стратегии за инклузија.

Tant (2014) предлага модел на целосно вклучување во ЈП заснован на 3 алатки: туторство од колеги, кооперативно учење и обратно вклучување. Ова моделирање го става ПЕ во динамика на вклучување за учениците во обични средини:

„Потребно е да се инсистира на важноста да се има сесија која е ориентирана кон моторните цели кои ги структурираат односите помеѓу учениците (Slininger *et al* ., 2000). На овој начин, секој ученик се смета и препознава пред сè како спортски ученик кој треба да напредува во моторните вештини според неговите или нејзините потреби. Ова моторно учење станува изговор за соработка и социјално учење) (...) Сите овие заеднички точки сугерираат дека наставниците треба да подготват сесии кои истовремено бараат во однос на моторичките вештини и структурирани да ги катализираат позитивните општествени односи (...) Сепак, ако уметноста од обратна инклузија, овие наставни стратегии не се специфични за вклучување на ученик со попреченост и затоа, од оваа гледна точка, доближете се до следнава изјава: „На учениците со посебни потреби не им треба посебен наставен пристап во ЈП“ (Bui-Xuân & Mikulovic, 2007).“

Различни инклузивни стратегии се предложени подолу . Структурирањето на стратегиите и термините во превртени запирки се предложени од INSEI, Франција. Овие стратегии може да се комбинираат за да се задоволат потребите за учење на сите млади луѓе.

1- „ Паралелна активност и вклучување “

Оваа стратегија овозможува да се игра истиот спорт со варијации кои се развиени во неколку курсеви. Овие различни курсеви им овозможуваат на играчите со широк опсег на вештини да вежбаат во исто време, во заеднички простор (во затворено или на отворено). Овие практики можат да бидат индивидуални или колективни. Оваа стратегија се спојува со идејата за „Паралелна активност“ опишана погоре (Инклузионен спектар).

2- Обратно вклучување (André et Tant, 2017)

„Во обратна инклузија, обичните студенти се поканети да се приклучат на програми дизајнирани за ученици со попреченост, имено во адаптирани сесии за физичко образование (Lytle & Glidewell, 2007). Во пракса, прилично мала група на обични студенти (...) е вклучена во адаптирана физичка сесија во која учениците со попреченост се чувствуваат удобно (Rafferty et al., 2001). „Инвалидните“ обични ученици учат со други“ (Тант, 2014). Затоа, обратното вклучување вклучува хомогенизирање на моторните или сензорните вештини на играчите. Се избира и споделува вештина од сите играчи (најмал заеднички именител). И покрај оваа високо ефективна стратегија за вклучување за сите млади луѓе , разликите во вештините остануваат меѓу играчите. Во контекст на колективната практика, оваа стратегија веројатно бара да биде дополнета со „кооперативно вклучување“ со цел да се хомогенизираат вештините во целиот тим.

3- „ Кооперативно вклучување “

Резервирана за колективна пракса , овозможува да се изгради тимска стратегија која ги искористува комплементарните вештини на играчите. Противничкиот тим мора да вклучува играчи со еквивалентни вештини. Правилата потоа треба да ги дефинираат профилите на играчите и зоните на дејствување кои се повеќе или помалку големи. Правилата мора да гарантираат дека одлучувачките дејства се можни за секој профил на играч и не се резервирани за категорија играчи со повисоки вештини (на пр. во „Инклузивна техника“, одлучувачката акција секогаш ја бодуваат корисниците на инвалидска количка). Стратегијата на кооперативниот тим ги овластува и зајакнува поединците во нивната спортска улога и го поттикнува прифаќањето на разликите (Кенеди и сор., 1997). Тоа бара време на консултации во тимот и развива моторни и психосоцијални вештини. Оваа инклузивна стратегија е форма на кооперативно учење (André & Deneuve, 2010).

4- „ Вклучување на туторство со врсници “

Учителот овозможува друг играч да биде вклучен така што ќе одговори на многу индивидуализиран начин на нивните специфични потреби. Тој или таа ќе помогне да се обезбеди движење или конфронтација и да иницира релевантна акција на вистинското место или во вистинската насока. Оваа стратегија ги надополнува другите кога станува збор за вклучување на лице со поспецификна или потешка

когнитивна, ментална, моторна, визуелна или слух попреченост. Подучувањето од врсници вклучува обука на тутори и може да доведе до „фиксно туторство“ (Rivière и Lafont, 2016).

5- „Универзално вклучување“

Оваа стратегија обезбедува вклучување на сите луѓе со и без попреченост. Се однесува на Универзалниот дизајн за учење. Ги мобилизира сите претходни стратегии за да им овозможи на играчите со широк опсег на вештини да ја споделат истата активност. Вклучувањето со помош на паралелна активност овозможува да се смисли поинаков, попристапен или пократок курс во заедничката област за играње. „Кооперативна инклузија“ овозможува да се искористат разликите во вештините во корист на тимската стратегија, а „Вклучувањето на туторство со врсници“ нуди приспособено решение за вклучување на лице со многу сложени потреби.

Универзалното вклучување, во меѓувреме, ги истакнува моторните или сетилните вештини што ги споделуваат сите играчи. Тоа подразбира анализа по посебни образовни потреби (не по попреченост) која ги надминува бариерите меѓу попреченоста, за да се идентификуваат заедничките потреби на сите луѓе. Тоа помага да се дизајнира спорт кој е достапен за сите. Целта е да се задоволат најсложените посебни потреби:

- Невозможни моторни вештини во долните екстремитети, или многу ограничени во горните екстремитети (локомоција, фаќање).
- Ограничено разбирање на правилата на играта и/или тешкотии при иницирање акција.
- Неможност да се видат границите на теренот и неговите препреки, или да се следат сите движења.

За да се постигне универзално вклучување, неопходно е да се осигура дека сите играчи се способни да комуницираат на начин што е релевантен за нивниот спорт и во целосна безбедност. Посебно внимание мора да се посвети на ризикот од судир помеѓу лице во електрична инвалидска количка и лице кое стои. Ова е главното ограничување на универзалната пристапност.

7. Ресурси (луѓе и техники)

Технички лист

Наслов
Ресурси (луѓе и техники)
Број на часови
2 часа – Теоретски: 1 час и 30 мин. **| Теоретско-практично:** 30 мин.
Цели

Општи цели	Специфични цели
- Да се биде свесен за важноста на материјалните и човечките ресурси во развојот на инклузивен спорт за луѓе со високи потреби за поддршка .	- Познавање на специјализиран и адаптиран спортски материјал; - Познавање на технологии и помошни производи за лица со попреченост (ISO 9999:2022); - Препознавање на важноста на човечките ресурси за поддршка на автономијата и учеството и во спортот и во активностите од секојдневниот живот.

Програма

Содржини	Методологија	Ресурси	Број на часови
Специфични / адаптирани материјали	-Групна работа - Мултимедијални податоци - Покажете примери -Теоретски влез	-Компјутер -Проектор - Табла -Материјал	1 час (30 мин. ТР + 30 мин. Т)
Технологии и помошни производи за лица со посебни потреби (ISO 9999:2022)	- Мултимедијални податоци - Покажете примери -Теоретски влез	-Компјутер -Проектор - Табла -Материјал	30 мин. Т
Човечки ресурси	-Рефлексија	-Компјутер -Проектор	30 мин. Т

Евалуација
- Дискусија во голема група - Документ за рефлексија
Референци

Основна содржина

- **Специфични/ адаптирани материјали и технологии и помошни производи (технички помагала)**
    - Видете го Поглавје III од Водичот за материјали за поддршка за интервенција на проектот InSport, достапно: https://in-sport.eu/intervention-support-material-guides/chapter-iii/
    - Не заборавајте да ги покриете ресурсите потребни за вежбање на претходните модули. Во оваа единица, освежете ги користените ресурси и нивната важност.

- **Човечки ресурси**
    - Професионалци: тренери, наставници, терапевти
    - Спортски асистенти (кои работат и во однос на секојдневните активности и/или во однос на спортската пракса)
    - Членови на семејството
    - Волонтери
    - Директори/членови на одбори

8. Бариери, олеснувачи и соработка

Технички лист

Наслов			
Бариери, олеснувачи и соработка			
Број на часови			
1 час и 30 мин. – Теоретски: 45 мин. | **Теоретско-практично:** 45 мин.			
Цели			
Општи цели		**Специфични цели**	
- Размислување за бариерите и олеснувачите за вежбање спорт, како и за важноста на соработката помеѓу секторите во промовирањето на вклученоста во и преку спортот.		- Идентификување на олеснувачите и бариерите за спортска практика за лицата со попреченост; - Да се препознае важноста на секој сектор во промовирањето на спортот за лицата со попреченост (на пр. образовен сектор, здравство, општини, клубови итн.) .	
Програма			
Содржини	**Методологија**	**Ресурси**	**Број на часови**
Бариери и олеснувачи за физичка активност	- идеи -Теоретски влез -Сведоштва: стручни, волонтери, семејства	-Компјутер -Проектор - Табла	1 час (45 мин. ТР + 15 Т)
Значење на соработката меѓу секторите: образование, здравство, општини, клубови	- идеи -Теоретски влез (врска со сведоштва)	-Компјутер -Проектор - Табла	30 мин. Т
Евалуација			
- Дискусија во голема група - Документ за рефлексија			
Референци			

Помошни производи за лица со попреченост (ISO 9999:2022)

Charlton, A., Potter, M., McGinigal, S., Romanou, E., Slade, Z. and Hewitson, B. (2010). *Оддел за култура, медиуми и спорт, ОК.*

InSport Project (2020). Анализа на националното вклучување и добри практики во спортот за лица со посебни потреби. Достапно: https://in-sport.eu/out1-project-introduction/output-1-introduction/

Koldoff, E. & Holtzclaw, B. (2015). *Физичка активност меѓу адолесцентите со церебрална парализа: Интегративен преглед. Весник за педијатриско медицински сестри, 30, 105-117.*

Мартин, J. (2013). *Придобивки и бариери за физичка активност за лицата со попреченост: социјално-релациски модел на перспектива на попреченост. Попреченост и рехабилитација, 35 (24), 2030-2037.*

Shapiro, D. & Malone, L. (2015). Квалитет на живот и психолошки ефект поврзан со спортско учество кај деца и млади спортисти со физичка попреченост: перспектива на родител и спортист. *Весник за попреченост и здравје* . DOI: 10.1016/j.dhjo.2015.11.007.

Shields, N., & Synnot, A. (2016) Согледани бариери и олеснувачи за учество во физичка активност за деца со попреченост: квалитативна студија. *BMC педијатрија* , 16(1), 9.

Англиската федерација за спорт со попреченост (2012). *Разбирање на бариерите за учество во спортот* . април 2012 година

Основна содржина

- **Бариери и олеснувачи за физичка активност**
  - Табелата подолу покажува некои фактори кои се сметаат за бариери и/или олеснувачи (Мартин, 2013; Колдоф и Холцклав, 2015; Шапиро и Малоун, 2015; ИнСпорт, 2020 година):

	Бариери	**Олеснувачи**
Лично ниво	-Прашања во однос на ставовите, како дискриминација -Социјална позадина	-Прашања за ставовите, личноста и самодовербата
Социјално ниво	-Зависност од другите -Недостаток на професионална подготовка -Недостиг на соодветни материјали	-Семејството може да биде бариера или олеснувач -Финансирање -Позитивни ставови за инклузија
Ниво на животна средина	-Недостаток на пристапни места - Транспорт	-Помошни технологии -Маркетинг и информации

Адаптирано од: https://in-sport.eu/out1-project-introduction/sport-participation/

- **Значење на соработката меѓу секторите: образование, здравство, општини, клубови**
  - Преглед на Анализата на националното вклучување и добрите практики во спортот за лицата со попреченост од проектот InSport, достапна: https://in-sport.eu/out1-project-introduction/involvement-of-sectors-education-health-clubs-and-unicipalities/
  - Предлог за европски модел за вклучување на проектот InSport, достапен: https://in-sport.eu/guides-for-implementation-of-european-sport-model-for-inclusion/european-sport-model- за вклучување/

9. Добри практики за развој на инклузивен спорт

Технички лист

Наслов			
Добри практики за развој на инклузивен спорт			
Број на часови			
2 часа – Теоретски: 1 час | **Теоретско-практично:** 1 час			
Цели			
Општи цели		**Специфични цели**	
- Промовирање на споделување знаења и практики, придонесувајќи за подобрување на диверзификацијата на инклузивни активности.		- примери на добри практики во развојот на инклузивниот спорт; - примери за добра практика во развојот на инклузивниот спорт.	
Програма			
Содржини	**Методологија**	**Ресурси**	**Број на часови**
Споделување знаења и добри практики	-Групна работа -Покажете 3 примери	-Компјутер -Проектор - Табла	2 часа (1ч. ТР + 1ч. Т)
Евалуација			
- Дискусија во голема група - Документ за рефлексија			
Референци			

Основна содржина

- **Споделување знаења и добри практики**
  - Важно е да се промовира споделувањето на познатите добри практики меѓу учесниците и да се претстават една или две кои тие ги сметаат за релевантни, земајќи го предвид контекстот.
  - Секоја земја мора да избере две или три добри практики кои се составен дел од претходниот резултат за да им ги претстави на учесниците, како и да укаже каде и како можат да пристапат до сите добри практики на проектот. Со цел да се поедностави презентацијата на добрите практики, предлагаме тие да се презентираат земајќи ги предвид:
    - Зошто овој проект?
    - Цели
    - Акции
    - Кој го развива проектот?
    - За кого е развиен проектот?
    - Во кои контексти се развива проектот?
    - Партнер/финансиски субјекти
    - Резултати
    - Мултимедијални податоци.

Заклучоци

Во оваа фаза, нашата цел беше да развиеме сложена рамка за обука специјално дизајнирана за едукатори, спортски тренери и различен наставен кадар кој работи со млади лица со попреченост. Оваа патека за обука, која опфаќа обемна 25-часовна наставна програма, е дизајнирана да се грижи за групи кои се движат од 15 до 25 учесници по сесија. Наставниот пристап на овој курс е структуриран, комбинирајќи теоретско знаење (доставено и онлајн и лично), практични практични сесии и независни истражувачки и развојни активности.

Патеката/насоката за обука стои како клучна врска, премостувајќи ги основните сознанија добиени од вториот работен пакет до целната публика, вклучувајќи едукатори, тренери и обучувачи низ нашите партнерски нации. За да го обезбедиме постигнувањето на нашите прелиминарни цели, издвоивме девет посебни единици за обука во рамките на оваа патека за обука. Овие единици се полни со техничко знаење што може да се приспособи според поединечните барања на земјата, со што се обезбедува потребната флексибилност. Оваа приспособливост ја овластува секоја партнерска земја со дискреција да ги избере и прилагоди единиците за обука кои најдобро се усогласуваат со нивните специфични национални рамки.